

RIIGIKOGU

IV koosseis.

III istungjärk.

46. koosolek.

1. aprillil 1930.

Sisu:

1. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõudest.
2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest märtsikuul.
3. Eesti Ap.-õigeusu koguduste liidu (kiriku) kinnisvarade korraldamise seadus — A. Pauluse, J. Bulin'i, P. Põllu ja J. Järve' ettepanek.
4. Riigikaitse komisjoni esitis kaitseisukorra maksvuse tähtaja pikendamise kohta.
5. Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahekohtu- ja lepituslepingute kinnitamise seadus — II lugemisel.
6. Eesti-Tshehoslovakkia kohtuliku korralduse, vahekohtu ja lepituse konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.
7. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise mõlemate maade kohtute vastastikuse tsiviilasjus abiandmise kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.
8. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise kurjategijate väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.
9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 17.22 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Teatamine komisjoni antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. seaduse mürgiste ja kangemõjuliste ainete müügi kohta väljaspool apteeki üldkomisjoni;

2. oopiumi ja teiste uimastavate ainete sisse- ja väljaveo ning müügi seaduse üldkomisjoni.

2. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest märtsikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata otsuste protokoll nr. 46, lisa nr. 3.)

3. Eesti Ap.-õigeusu koguduste liidu (kiriku) kinnisvarade korraldamise seadus — A. Pauluse, J. Bulin'i, P. Põllu ja J. Järve' ettepanek.

A. Pauluse (rhv) ettepanekul antakse seaduseelnõu üldkomisjoni.

4. Riigikaitse komisjoni esitis kaitseisukorra maksvuse tähtaja pikendamise kohta.

Riigikaitse komisjoni aruandja **J. Fuks**: 4. detsembril 1929 võttis Riigikogu vastu esitise, millega pikendati kaitseisukorda neis kohtis, kus see veel kaotatud ei ole, kuni 1. aprillini 1930. Valitsus oli siis arvamisel, et Riigikogu selleks ajaks suudab vastu võtta kaitseisukorra seaduse, mis oli Riigikogule esitatud. Kaitseisukorra pikendamise puhul on valitsuse ringkondades kui ka mitmete rühmade poolt tähelepanu sellele juhitud, et seni, kui valitsusele ei ole antud teisi abinõusid, mille abil võimalik kindlustada riigi ja rahva julgeoleku, ei saa kaitseisukorda kaotada, mis praegu veel maksev ainult raudtee piirkonnas, neljas linnas, 4 alevis ja 54 vallas. Üks niisugune tähtsam abinõu riigi ja rahva julgeolekuks on uus kaitseisukorra seadus. Kahjuks ei ole suutnud üldkomisjon seda seadust läbi vaadata ja Riigikogu seda vastu võtta. Seda arvesse võttes on valitsus oma otsusega 19. märtsist sel aastal pikendanud kaitseisukorda kuni 1. aprillini 1931, mis ajaks peaks uus kaitseisukorra seadus kindlasti vastu võetama, ja seega kujuneks siis käesolev kaitseisukorra pikendamine ehk viimaseks.

Riigikaitse komisjon, kus käesolev esitis arutamisel oli, asus seisukohale, et seni, kui Riigikogu pole valitsusele riigi ja rahva julgeoleku kaitseks uusi abinõusid kätte andnud, ei ole võimalik kaitseisukorda kaotada, ning sellelt seisukohalt välja minnes esineb riigikaitse komisjon järgmise esitisega:

„Riigikogu otsustab:

Kinnitada Vabariigi Valitsuse 19. märtsi 1930. a. otsus kaitseisukorra kestuse asjas, mille järgi neis kohtis, kus kaitseisukord praegu veel ära kaotatud ei ole, määratakse maksvuse tähtajaks 1. aprill 1931.“

Sellekohane Vabariigi Valitsuse otsus ise on juba avaldatud Riigi Teatajas nr. 24 — 28. märtsist s. a.

Riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev esitis kaitseisukorra kestuse asjas vastu võtta.

E. Joonas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm on aastate jooksul juba võidelnud kaitseisukorra maksvuse vastu. Meil on selge, et kaitseisukord võiks kesta ainult kui erakorraline abinõu ja erakorralistel aegadel. Neid erakorralisi aegu meil praegu aga ei ole, meil valitseb juba aastate kestes täielik rahu, ja üksikud väärnähtused ning eksimused, mis meie riigikorra ja meie riigi vastu ette tulevad, need on juhuslikud, ning neist arvatavasti ei saada kunagi lahti. Järelikult meil tarvidust niisuguse erakorralise abinõu järele praegu ei ole. Pealegi on meie valitsuse käsutuses juba 1924. aastast saadik riigikorra kaitseiseadus, mis annab küllalisi abinõusid valitsusele ootamatuste puhul kindlasti välja astuda ja kaitsta riigikorda. Mingisuguseid muid erakorralisi abinõusid meie arvates enam tarvis ei ole.

Kuid mitte sisuliselt ma ei tahtnud täna selle küsimuse juures peatuda, vaid ainult juhtida Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et käesoleva esitise arutamise puhul on riigikaitse komisjon talitanud väga omapäraselt. Meil maksab üldine kord, kus kõigile Riigikogu liikmeile, kes komisjoni valitud, saadetakse vähemalt eelmisel päeval, mil komisjoni koosolek peetakse, kutsed kätte. Käesoleval korral ei ole aga millegi pärast riigikaitse komisjoni juhatus tarvilikuks pidanud riigikaitse komisjoni liikmeile sellest koosolekust teatada, vaid alles mõni tund, mõnele Riigikogu liikmele isegi mõnikümmend minutit enne koosoleku algust on telefoniteel teatatud, et riigikaitse komisjonis tuleb arutusele niisugune tähtis esitis, mida meie praegu siin arutame. Selle tagajärjeks oli loomulikult see, et riigikaitse komisjoni liikmed ei saanud komisjoni koosolekule ilmuda, ja tõepoolest kaheksast riigikaitse komisjoni liikmest oli komisjoni koosolekul ainult kolm liiget. (Pahemalt poolt: Kes on esimees?) Härra Soots. Seepärast on ka arusaadav, et riigikaitse komisjon ei saanud põhjalikult kaaluda küsimust, kas tarvis pikendada kaitseisukorra maksvust või mitte.

Ma mäletan, kui detsembrikuus see küsimus riigikaitse komisjoni koosoleku päevakorras oli, siis rõhutasid valitsuse erakondade esindajad, et kaitseisukorra maksvuse pikendamine on tarvilik see-

pärast, et ei ole veel vastu võetud kaitseisukorra seadus, mis olevat üldkomisjonis seletatud, et selle seaduse arutamiseks ei ole üldse jõutud edasi. Kes seal süüdi, seda ma ei tea, sest mina ei ole üldkomisjoni liige. Aga mul ei olnud võimalust ka riigikaitse komisjonis täpsemad teateid pärida, sest mul ei olnud võimalik sellele koosolekule minna.

Ka teisi riigikaitse komisjoni liikmeid oleks pidanud huvitama küsimus, kas ja millal mõeldakse läbi viia kaitseisukorra seadus. Vabariigi Valitsusel oleks kolme kuu jooksul, kui ta oleks tahtnud, võimalik olnud see seadus läbi viia. Alles hiljuti viidi üldkomisjonis läbi mõne tunni jooksul seadus, mille kohta arvati Riigikogus, et see on üks kõige halvemaist seadusist. Kui see seadus üldkomisjonis sai 2 tunni jooksul küpseks, siis imestan, mispärast Vabariigi Valitsus ei ole suutnud 3 kuu jooksul kaitseisukorra seadust läbi viia. Et see küsimus nõuab selgitamist, ja et riigikaitse komisjoni liikmeil ei olnud võimalust selles küsimuses selgust saada, siis teen oma rühma nimel ettepaneku,

anda esitis tagasi riigikaitse komisjoni.

J. Soots (põl, fakt. märk.): Rkl. Joonas ütles, et selle riigikaitse komisjoni koosoleku kokkukutsumisel, kus see seaduseelnõu arutamisel oli, on käidud omapärast teed, nimelt et komisjoni koosoleku kutseid ei ole kõigile saadetud, vaid on telefoniteel kutsutud, keda heaks arvati kutsuda. Pean sellele väitele vastu vaidlema. Harilikult määratakse meil komisjoni koosolekud mitte varem kui järgmiseks päevaks. Ja ka sel korral juhatus arutas Riigikogu üldkoosoleku ajal, et järgmisel päeval tarvis komisjon kokku kutsuda. Otsus võeti vastu ja tehti korraldus, et kutsed saadetakse välja. Mina ise sain kutse järgmise päeva hommikul rahaasjanduse komisjoni koosolekul. Tähendab, kutsed olid olemas, ja sel ajal olid nad valmis, aga komisjoni koosolek oli alles õhtul kell 5, tähendab, korraldus oli õigel ajal tehtud. (E. Joonase, stp vahelhüüe.) Ma ei tea, kahju, et Teie siis seda ei teatanud. (E. Joonas, stp: Aga mispärast 8 liikmest oli 3 koos?) Kui telefoniteel järele päriti, siis selgus, et mõned liikmed olid haiged. Komisjoni koosolekul keegi selle üle ei kaevanud, et tema või tema rühmakaaslane kutset ei saanud. Kui nad seda oleksid teinud, siis oleks võinud selgitada, kuidas kantselid need kutsed kätte toimetas. (M. Martna, stp: Kui nad ei teadnud seal olla, siis nad ei saanud ka kaevata.) Rkl. Adamson oli

koosolekul, järelikult sai ta kutse, ja mul pole põhjust arvata, et rkl. Joonas'ele keegi meelega midagi saatmata oleks jätnud. (J. Holberg, põl: Mina sain küll kutse õigel ajal.)

M. Adamson (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena tahtsin öiendada, et kui mina kutse kätte sain, siis kell juba $\frac{1}{2}$ 5 läbi oli, kuna koosoleku algus kell 5 oli määratud. Ma poleks kutset üldse kätte saanud, kui mulle alt vestibüülist rühmatuppa poleks telefoniteel teatatud, et minule olevat kutse riigikaitse komisjoni koosolekule ilmumiseks all vestibüülis, et kas ma sellest tean. Vastasel korral ma sellest teada poleks üldse saanud, kui oleksin viibinud väljaspool riigikoguhoonet, nii et see fakt on vastuvaidlemata konsta- teeritud.

Aruandja J. Fuks: Pean vaidlema härra Joonas'ele ettepaneku vastu. Kutsed on kirjutatud kantslele poolt 26. märtsil, ja riigikaitse komisjoni koosolek oli määratud 27. märtsiks kell 5 p. l. Mina isiklikult sain kutse kätte 27. märtsi hommikul kell 10. Kui keegi kutset pole saanud, siis oleks tulnud see küsimus üles tõsta riigikaitse komisjoni koosolekul, kus esitis oli arutamisel, aga härra Adamson seal seda küsimust üles ei tõstnud. Isegi telefoni kaudu tuletati ühele ja teisele meelde, et on komisjoni koosolek, sest arvati, et võibolla on unustatud. Aga kui koosolekule ei ilmutud, arutati esitis läbi. Kui härra Joonas't huvitab üldkomisjonis oleva kaitsekorra seaduse arutamine, siis sotsialistide perest härra Jõeäär oleks võinud temale öelda, kui kaugel selle seaduse arutamine on. Mingisugust põhjust ei ole anda esitist tagasi riigikaitse komisjoni. (Vahelhüüe: Mitu meest teid seal siis lõpuks oli?) Meid oli kvorum koos.

A. Jõeäär (stp, fakt. märk.): Faktilise märkusena tähendan, et kaitsekorra seaduseelnõu, millele aruandja tähendas, on arutamisel üldkomisjoni vastavas alamkomisjonis. On seal juba suuremalt osalt läbi arutatud, ainult paar paragrahvi on arutamata. Selle seaduseelnõu aruandjaks on lugupeetud üldkomisjoni esimees, ja võtab oma ülesande tõsiselt. Ta ütleb, et niisuguses kiires ja lihtsas korras, nagu mõni tahaks, seda seaduseelnõu läbi arutada ei võiks. Pean tähendama, sellele vaatamata, et selle seaduse arutamine on põhjalik, on see suuremalt osalt läbi vaadatud.

E. Joonas'ele ettepanek lükatakse tagasi.

A. Usai (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti Vabariik on Vene ajast pärinud palju seadusi, mis vastolus meie põhiseadusega. Muu seas on ka kaitsekorra seadus täielikult vastolus meie põhiseadusega. Näiteks näeb põhiseaduse § 8 ette, et ühegi kodaniku vabadust ei või kitsendada muidu, kui kohtuvõimude otsusel. § 9 näeb ette, et ei või karistada kedagi teo pärast, ilma et see tegu karistusevääriliseks oleks tunnustatud seadusega. Aga ometi saadetakse inimesi maalt välja, tähendab karistatakse niisuguse teo eest, mille karistatavus ei ole seaduses ette nähtud. § 17 kõneleb sellest, et liikumine ja elukoha muutmine on vaba, kodanikud saadetakse aga maalt välja, seega kitsendatakse nende vabadust, järelikult kaitsekorra seadus on täielikus vastolus meie põhiseadusega. Kuid see ei ole üksi häda, et meie oleme halbu seadusi pärinud Vene ajast. Suurem häda on see, et meie riigitegelased on omanud ka veneaegsed mõisted valitsemise asjus. (J. Soots, põl: Sellest on just kahju, et paljudel inimestel on Vene mõisted. — K. Päts, põl: Aga palju halvem on, kui neid mõisteid üldse ei ole. Valitsemise asjas on halb, kui mõisteid pole!) Seal arvati nii, et valitseda võib ainult jõuga, kõiksuguste erakorraliste seadustega j.n.e. Nii valitseti Venemaal, nii valitsetakse seal, kus maksub politseilik riigikord. Aga ometi meie teame, et säärane valitsemisviis on kõige primitiivsem ja häid tagajärgi ei anna. Venemaal valitses permanentsetl kõvendatud valvekord või sõjaseadus, aga sellele vaatamata sündisid seal ikkagi kuriteod riigi vastu, ja kunagi ei suudetud ära hoida ka terroristlike akte, mida Venemaal toime pandi. Meil hoitakse sõjaseadust, ilma et selleks mingisugust erilist vajadust oleks. Niipalju kui mul teada, on Saksa ja Prantsuse kaitsekorra seaduses öeldud, et see pannakse maksma juhtudel, kui on välissõda või avalik mäss. Ainult neil juhtudel võib kaitsekorra maksma panna. Meil viimase kümne aasta jooksul ei ole peale 1. detsembri mässukatseid olnud. Sellest on möödunud hulk aega. (K. Päts, põl: Mis Teie tahate, et igapäev neid peaks olema?) Seega ei ole öeldud, et neid peaks igapäev olema. Tekib küsimus, kui kaua peaks kaitsekorra kestma. Kas tuleb sel kunagi lõpp, või peab see permanentsetl kestma. Peab vist arvama, et sõjaseadus peab permanentseks muutuma. See on loomulik valitsemisviis Eesti Vabariigis, ilma et selleks kaaluvaid aluseid tuuaks.

Peab tõesti inestama, et meil nii lihtsalt võetakse kodanikkude isikupuutumuse küsimust. Mulle tuleb meelde aja-

lugu. Ateenis oli õigus kodanikke välja saata juhtudel, kui need olid riigielus kahjulikud. (Paremalt poolt: Petseris ka!) Kuidas see läbi viidi? Ateenis oli võimalik rahva üldisel koosolekul väljasaatmiste puhul sõna võtta. Sel puhul süüalune võis end avalikult kaitsta, ja Ateenis oli tarvis 6.000 häält selleks, et kodanikku maalt välja saata. See oli teatavas mõttes garantii, et isiku õigusi kaitsta. Tähendab, 2.000 aastat on möödunud, ja meie oleme õigusemõiste arengus nähtavasti tagurpidi läinud. Ateenis mõisteti isiku õigusi paremini hinnata, ja seal oli võimalik end kaitsta. (K. Päts, põl: Saadeti niisama välja kui meil.) See oli igatahes midagi paremat kui see, mis meil sünnib. (A. Anderkopp, tões: See ei olnud ainult Ateenis, vaid ka mujal.)

Meil kõneldakse nii, et õige inimene ei kannata siin, kannatavad ainult need, kes seda teeninud. Aga kas see õige on? Mul on võimalik olnud jälgida sõjaseaduse praktikat piirimail, ja mina ei saa öelda, et siin oleks toimitud õiguse põhimõtteil. (K. Päts, põl: õigusest võib mitmet moodi aru saada. Kes 1. detsembrist tegid, said isemoodi sellest aru.) Siin võib ainult teatud viisil aru saada. Ma võin mõne konkreetse näite tuua Petserimaalt Mäe vallast, kust saadeti 2 setut välja, keda kommunistideks tembeldati. Aga milles seisib asi? Asi seisib selles, et omavalitsuse valimise ajal need mehed osutusid põllumeeste vastasteks; nemad olid asunikud. Et neile kätte maksta põllumeeste lüüasaamist valimistel, tembeldati mehed kommunistideks. Kuna nad aga kunagi kommunistid pole olnud.

Kaitsepolitseile tehti ülesandeks, küsimust uurida, ja kaitsepolitsei leidis, et mehed on kommunistid, ja sellepärast saadeti nad maalt välja. Mõlemad elavad nüüd kuskil väljaspool Petserimaad, ja olgugi, et nad mitmekordselt soovi avaldanud Petserimaale tagasi tulla, neid sinna ei lasta. Üks neist, Reisenhof, oli maavolikogu liige ja äritegelane; teine — väikemaapidaja; öelda, et nad kommunistid oleksid olnud, seda ei saa. (Minister J. Hünerson: Aga rämps rahvas ikka olid.) Mille poolest, härra minister? (Paremalt poolt: Teie peate ennast mõnestki enamaks, aga mis sellest rääkida!) Ma elan Petserimaal ja puutun inimestega kokku, ja seepärast on mul võimalik neid tundma õppida; mul ei ole põhjust neid oma erilise kaitse alla võtta, kuid ma tahan näidata, kuidas tööpoolest asjaolud on. (Vahelhüüje paremalt poolt.) Ma võin ka teisi näiteid tuua. Ühel juhul saadeti järgmistel põhjustel inimene maalt välja. Mõni aeg tagasi sat-

tus 10—12 kalurit Pihkva järvel enamlaste kätte, olid seal mõne aja vangis, ja lõpuks saadeti tagasi. Keegi sellest rühmast kaebas politseile, et üks neist kalureist olevat väga sõbralik olnud kommunistidega. Milles see sõbralikkus seisib — on teadmata. Kuid see kalur saadeti välja. Kas see oli küllaline põhjus maalt väljasaatmiseks? Need on tõsiolud, millest ma kõnelen. (Paremalt poolt: Palju neid üldse on seal?) Ma toon veel näiteid. Eesti Vabariigi 10. aastapäeva puhul arutati Kulje vallanduskogus küsimust, kuidas seda päeva pühitseda. Seal tõusid üles ka rahalised küsimused, ja üks volikoguliige arvas, et vald on vaene, ja ei ole võimalik määrata erisummasid, ning ta kõneles krediidimääramise vastu. Sellest oli küllalt, et nõukoguliige maalt välja saadeti. (Paremalt poolt: Aga kes ütles, et sellest on küllalt?) Seda öeldi talle. Väljasaatmine sünnib väga lihtsalt. Kui keegi on pahane oma naabrile, siis minnakse ja öeldakse politseile, et see on nii ja nii öelnud, see on vabariigi kohta halvasti kõnelenud. Veel üks näide. Keegi metsavaht, väga korralik mees, kes igapidi oma ülemuse rahulolemise teeninud, oli kuskil külapeol. Seal peol oli ka kohalik poliitilise politsei agent, kellel revolver käes ja kes peol lakke paugutas. Nimetatud metsavaht oli agendi kohta öelnud, et ta sugulane on lamba varastanud. Agent muidugi pööras selle asja nii, et metsavaht olevat kõnelenud Eesti Vabariigi vastu. Metsavaht saadeti maalt välja. See inimene kannatas seepärast, et ta julges poliitilise politsei agendile ette heita selle sugulase lambavargust. (M. Juhkam, tões: Kuidas see lugu lõppes?) Saadeti maalt välja. Mul oli juhus selle asja üle kõneleda härra siseministriga, ja õnneks härra minister likvideeris selle asja kiiresti. Inimene aga kaotas koha ja maa, mis selle koha juurde kuulus. Nüüd on see inimene majanduslikult hävitatud, ja ainult seepärast, et ta julges kõneleda poliitilise politsei agendi sugulase kohta tõtt. Need näited illustreerivad selgesti, kui kerge käega võetakse kaitsesesisukorda. Asi seisab selles, et terve võim on koondatud poliitilise politsei kätte. Poliitiline politsei korraldab juurdust üksiku isiku kaebuse järgi, kuulatakse üle ainult need, kes süüdistatava süüid tõendavad, jättes üle kuulamata need, kes võiksid süüdistatava kasuks midagi öelda. (K. Päts, põl: Kuidas Teie seda politsei tegevust niihästi tunnete?) Mul on võimalus üle kuulata neid inimesi, kes on kannatanud, ja mulle ei ole ometi keelatud nendega kõnelda, kui nad minu juurde tulevad. (K. Päts, põl: Kui Teie vangikotta läheksite ja seal küsiksite, siis leiaksite seal kõik ilmsüütud.)

Minu arvates aga peaks üle kuulatama ka need tunnistajad, kes süüdistatava ka-suks kõnelevad. Aga see on arusaadav. Kaitsepoliitsei on ainult üks ülesanne: asja läbi viia ja inimest süüdistada. Kui ta sellega hakkama saab, siis on asi korras. (K. P ä t s, põl: Kas temale selle eest maksetakse?) Võibolla, et saab erilist maksu.

Tallinnas muidugi ei tunta asja, küsimust võetakse protokolli järgi nii, nagu see kokku seatud, tunnistajad on tunnistuse andnud, ja asi on selge. Kui aga tõsiselt võtta tunnistusi, mida Petserimaal antakse, siis oleks lugu hoopis teine. Petserimaal antakse tunnistusi väga kergesti. Kui näiteks kellelgi vihamees, siis minnakse ja tunnistatakse väga kergesti vihamehe vastu ja katsutakse temale kahju teha. Nii on kaitseseisukorra tarvitamine kättemaksuvahendiks kujunenud piirimail. On arusaadav, et säärane meotd valitsemises kutsub esile pahameele rahva keskel, kaob lugupidamine seaduste ja õigusliku korra vastu. Rahvas näeb, et siin seadus ei maksa, vaid väljasaatmine on olnud üksikute inimeste äranägemisest, on olnud neist tunnistajaist, keda üle kuulatakse, ja siis lõppude-lõpuks kõrgest ülemusest, olgu see siis kohalik ülemus või siseminister kindralkuberneri õigusega. Rahvast terroriseeritakse selle seadusega, ja mittelugupidamine seaduse vastu kasvab kindlasti. Kas see on soovitatav vabariigi huvide seisukohalt? Seadused peavad inimesi kasvatama, see on kindel. Kui nad ei kasvata ja meid ei vii edasi seaduse austamise suunas, siis on see täiesti kurb seisukord. Kaitseseisukord ei kasvata inimesi õiguse austamises. Peale selle ei anna see seadus mingisuguseid reaalseid tagajärgi. Piirimail ei leidu nähtusi, mis võiksid esile kutsuda kaitseseisukorra vajaduse.

Seepärast arvan, et kaitseseisukorra tähtaja pikendamine ei ole kuidagi põhjendatud, ja ettetoodud nähtuste likvideerimiseks tuleks kaitseseisukorra olemasolu lõpetada.

Aruandja J. F u k s (lõpusõna): Rkl. härra Joonas tähendas, et mingisuguseid erakorralisi abinõusid nende rühma arvates ei ole vaja. Kui aga meelde tuletame eelmise valitsuse aegu, siis ei saanud valitsus, mille esotsas oli sotsialistide ridadest Riigivanem, selle seisukorraga päri olla, vaid leppis sellega, et kuni kaitseseisukorra seadus ei ole vastu võetud, tuleb siiski kaitseseisukorra maksvuse tähtaega pikendada. (L. J o h a n s o n, stp: Mis Teie nüüd räägite asju, mida Teie ei tea.) Kui härra Joonas arvab, et põrandaalusest tööst lahti ei saa, siis võibolla härra

Joonas'el on õigus. Kuid mitte kaua aega tagasi oli meie riigielus juhtumisi, mis sunnivad Vabariigi Valitsust siiski ettevaatuse abinõusid tarvitusele võtma. Seepärast ei saa härra Joonas'ega kuidagi leppida, et erakorralisi aegu ei ole, ja et täielik rahu maksmas oleks.

Kui härra Usai meelde tuletas Ateeni rahvakohut, siis arvan mina, et härra Usai ei tahtnud ometi alla kriipsutada seda, et ka meil Eestis peaks niisugune kord olema, et rahvalt allkirju kogutaks, ja rahvas väljasaadetud isikud õigeks mõistab. Kui härra Usai kõneles väljasaadetuist poliitilise meelsuse pärast, et ainult üht poolt üle kuulatakse, siis on härra Usai ka ise sama teed käies ühe poole, see on väljasaadetute, arvamisi kuulanud. Oleks härra Usai ka väljasaatva asutuse arvamisi ära kuulanud, oleksid härra Usai'l väljasaatmise tõsised põhjused teada olnud, ja see, mis sundinud valitsust neid samme astuma. Toetan esitise vastuvõtmist.

L. J o h a n s o n (stp, fakt. märk.): Härra aruandja oma lõppsõnas tähendas, nagu ei oleks ka eelmine valitsus, millest osa võtsid sotsialistid, läbi saanud kaitseseisukorra seaduseta. (J. S o o t s, põl: Ega ei saanud ka!) Eelmises valitsuses olid sotsialistid kaitseseisukorra pikendamise vastu, valitsuse enamus oli aga selle poolt. Kui kaitseseisukorra seaduse pikendamine praeguse valitsuse päevil oli arutamisel Riigikogus, siis selle tookordne aruandja rkl. härra Anderkopp aumehelikult märkis ära, et sotsialistid eelmises valitsuses olid kaitseseisukorra seaduse pikendamise vastu. Kui siiski praegune aruandja korrutab vana juttu, siis näitab see seda, et teda tuleb teisiti hinnata kui härra Anderkopp'i. See tähendab — ta seletus polnud mitte aumehelik.

J u h a t a j a: Rkl. Johanson, leian Teie viimase väljenduse haavava olema ja teen Teile märkuse. (L. J o h a n s o n, stp: Mis ma siis niisugusele pean ütleva?) Rkl. Johanson, kutsun Teid korrale.

E s i t i s v o e t a k s e v a s t u 38 häälega 24 hääle vastu.

5. Eesti ja Ameerika Ühisriikide vahekohtu- ja lepituslepingute kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. T u p i t s.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

6. Eesti-Tshehhoslovakkia kohtuliku koralduse, vahekohtu ja lepituse konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tupits.
Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

7. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu vahelise mõlemate maade kohtute vastastikuse tsiviillasjus abiandmise kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.
Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

8. Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise kurjategijate väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Rei.
Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Saar.

Üldkomisjoni kaasaruandja A. Jõe-äära.

Aruandja J. Saar: Maksev Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus võimaldab maapidajatele üle minna maakasutamises kindlale alusele. Kuid uute maapidajate seisukorra kindlustamiseks on tarvilik, et see üleminek sünniks võimalikult kiiresti. Maakohtade kiirema likvidatsiooni läbi viimiseks on aga tarvis muuta praegumaksvat seadust, et kõrvaldada need põhjused, mis seni takistanud maakohtade omanduseks müümist.

Selle sihi saavutamiseks esitatigi Vabariigi Valitsuse poolt möödunud aasta 21. novembril Riigikogule Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus nr. 3, milles olid läbi viidud järgmised tähtsamad põhimõtted.

Maksva Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 2. teksti järgi on võimalus osta või põlisele tarvitamisele üle minna ainult neil maakasutajail, kes maakohale ehitanud tarvilikud põllumajanduslikud hooned. Paljudel maakohtadepidajail, eriti hilisemate aastate asunikudel, puuduvad aga veel tarvilikud hooned, mis on otsekohe-

seks takistuseks nende talude kinnistamisel. Hoonete ehitamise nõude seadusse võtmisel olid omalajal muidugi kaaluvad põhjused, sest seega olid loodud eeldused, mis teataval määral takistasid maade koondamist. Nüüd on aga suurem osa maakasutajaid juba oma maakohtadele asunud, ja neist üle poole ka ehitanud tarvilikud põllumajanduslikud hooned, mille tõttu maade koondumine üksikute isikute kätte enam nii kergesti ei või toimuda. Pealegi on hooned ehitatud enam-vähem laialipaisatult üle asunduse, ja praeguse olukorra juures ei ole peaaegu enam sääraseid suuremaid hoonestamata maa-alasid, mille koondumine võiks takistamata aset leida.

Neil kaalutlustel esitati § 2 valitsuse poolt sel kujul, et hoonete ehitamise nõue jäeti ära.

Maksva seaduse § 2. p. 3. esitati muutmiseks selles mõttes, et anti võimalus anda riigimaist juurdelõikeid ka neile isikuile, kes maad saanud riiklikust maatagavarast põlise tarvitamise õiguse alusel.

§ 3 esitati valitsuse poolt muutmiseks niisugusel kujul, et avaneks võimalus põliseks tarvitamiseks või omanduseks anda ühele isikule maakoha kõrval ka üks ehitusekrunt. On juhte, kus isikud saanud riigilt ehitusekrunte enampakkumisel endiste ehitusekruntide väljaandmise määruse alusel ja ühtlasi saanud ka maad kasutamiseks põlise tarvitamise õigusega. Ehitusekruntidele on hooned ehitatud, ja oleks tarvilik säärase ehitusekruntide pidajatele nende omandust kindlustada. Kuid ka edaspidi võivad ette tulla juhud, kus maakohapidaja omandab ehitusekrundi kas või näiteks pärimise teel, ehitusekrunt piirdub selle omandaja maakohaga j. n. e.

Maksva seaduse § 4. esimese lõike alusel ei või koonduda kellegi kätte seaduse § 1. tähendatud kõlblikku maad üle 50 ha. Tegelikus elus võib aga juhte tulla, kus maa-ala kogusuurus ületab 50 ha ainult mõne ha või isegi mõne ruutsülla võrra, ja seda väikest ülejääki muuks otstarbeks kasutada ei ole võimalik. Seepärast pidas valitsus tarvilikuks § 4. esimese lõige täiendada uue lausega, mis Põllutööministeeriumile võimaluse jätaks, säärestel juhtudel müügist loobuda.

§ 4. teine lõige esitati valitsuse poolt niisuguses redaktsioonis, mis annab võimaluse kinnistada maakohti nende pidajate nimele ka niisugustel juhtudel, kui maakoha suurus ületab 50 ha, tingimusel, et maakoht oleks kätte antud enne 1. jaanuari 1930. Selle redaktsiooniga oli soov anda võimalus, kinnistada nende pidajate nimele eeskätt autasuks antud maakohti,

teiseks niisuguseid maakohti, mille esialgsed pinnaandmed on veidi alla 50 ha, kuid mille täpne suurus lõplikul mõõtmisel võib ületada 50 ha.

Maksva seaduse § 5 esitati valitsuse poolt kustutamiseks, sest Maakorralduse seadus ei lahenda täiel määral maakohade tükeldamise ja liitmise küsimust, vaid tükeldamine ja liitmine tuleksid ette näha eriseaduses, missugune oleks maksev siis mitte ainult riigimaast müüdüd kohtade suhtes, vaid laieneks kõigile põllumajandusliikudele maile.

Samuti esitati valitsuse poolt kustutamiseks maksva seaduse § 6, mis näeb ette riigi ostueesõiguse, sest võib arvata, et lähemas tulevikus selle paragrahvi käsitlemine tarvilikuks ei osutu, kuna riik tarviduse korral võib maid omandada vabalt müügil, ja kui ostueesõiguse küsimus tuleks lahendada, siis oleks mõeldav seda teha eriseadusega kõigi põllumajandusliikude maade suhtes.

Maksva seaduse § 9 esitati valitsuse poolt muutmiseks selles mõttes, et jäeti välja eelkontroll, kuna maakohtade müügihind põhjeneb kindlatel andmetel, ja sellega toimetuste edasiandmine Riigikontrollile osutub ilmaaegseks.

Maksva seaduse § 10. juurde esitas valitsus uue teise lõike, mis annab maakohtade põlisele tarvitamisele või omandusele üleviimise initsiatiivi täielikult Põllutöoministeeriumile. Asundusekohtade kinnistamist on otstarbekohane läbi viia tervete asunduste viisi korraga, sest ainult säärase likvideerimise viisi juures oleks võimalik müügi ettevalmistuse töid kiirendada. Senise korra juures ei saadud likvidatsiooni asunduste viisi ette võtta, kuna paljudel juhtudel maakohtade pidajad põlisele tarvitamisele või omandusele üle minema nõus ei olnud. Esitatud redaktsiooni järgi on Põllutöoministeeriumil õigus rendivahekorda lõpetada ja pidaja oma kohast välja tõsta, kui viimane kuue kuu jooksul nõusolekut ei ole avaldanud lepingu allakirjutamiseks.

Kuna maksva seaduse § 2. muutmise tõttu laenude andmine osalt sünnib ka pärast koha kinnistamist — ehituselaen — esitas valitsus § 17. juurde uue teise lõike, mis näeb ette, et laenu kantakse kinnistuseraamatusse mitte ainult lepingu, vaid ka völakohustuse alusel.

Maksva seaduse § 20 esitati valitsuse poolt muutmiseks selles mõttes, et Põllutöoministeeriumi vahetalitus jääks ära kinnistuseakti kättetoimetamisel.

Maksva seaduse § 21. muudatuse-ettepanek näeb ette, et esialgsed pinnaandmed kantakse kinnistuseregistrisse lepingu põhjal ja lõplikud pinnaandmed pärast mõõtmist. Maksva redaktsiooni

järgi ei saa ostja enne lõplikkude pinnaandmete sissekandmist teha võõrandamisi, pantimisi ega koormatusi kolmandate isikute kasuks. Tehnilise personaali vähesuse tõttu ei ole teostatav asundusetalude täpne mõõtmine, ja praegumaksev kitsendus võib uutele omanikkudele suuri raskusi tekitada.

Maksva seaduse § 22. muudatuse-ettepanek näeb ette, et maksude tasumine kinnistusejaoskonda sünnib kohtumarkides, mis kaotab tülrika summade sissemaksmise kinnistusejaoskondadesse ja lihtsustab tööd.

Maakomisjon, asudes ülaltoodud muudatuse-ettepanekute arutamisele, ühines nendega põhimõttelikult, leidis aga, et uue muutmiseaduse, mis järjekorras kolmas, vastuvõtmine teeks Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse käsitamise tülrikaks ja aegaviitvaks. Et Riigi Teataja üksikutes aastakäikudes laialipaisatud seaduse käsitlemist hõlbus-tada, otsustas maakomisjon esitada uue muutmiseaduse Riigikogule ühes endiste muutmiseadustega ja algseadustega kodi-fitseeritud kujul. Ühtlasi aga otsustas komisjon piirduda ainult nende paragrahvide sisulise arutamisega, mis valitsuse poolt muutmiseks esitatud, ja esitada teised paragrahvid Riigikogule maksva seaduse redaktsioonis.

Üldkomisjon, kes seaduseelnõu juriidilisest küljest täies ulatuses läbi vaatas, ei piirdunud üksi valitsuse poolt esitatud muutmissettepanekute arutamisega, vaid pidas tarvilikuks ka mõne teise paragrahvi sisulise parandamise, mille tõttu maakomisjonil ka nende paragrahvide kohta seisukoht võtta tuli.

Kahe komisjoni töö tulemusena esitatakse Riigikogule vastuvõtmiseks käesolev seaduseelnõu, mille üksikute paragrahvide kohta järgmist tuleks tähendada.

§ 1. Täpsuse mõttes on seaduste loetelu, millega loodud riiklik maatagavara, täiendatud Peremehta maade tarvitamise seadusega, ja tähendatud klambrites kõik Riigi Teataja numbrid, kus Maaseaduse muudatused avaldatud. Siseministri nimetuse asemele on võetud „Kohtu- ja siseminister“, vastavalt praegumaksvale nimetusele. Pärast sõna „lahutatakse“ on juurde lisatud „ning antakse põliseks tarvitamiseks või omanduseks käesolevas seaduses ettenähtud alustel“. Kustutatud on sõna „põllumajapidamisteks“, kuna mitte kõiki kohti ei anta põllumajapidamisteks, vaid ka kalameeste- ja käsitöökohtadeks (p. 2). Punkt 2. on nimetuse „maakoht“ asemele võetud „koht“ ning teise lõike lõpu juurde lisatud: „ja juurdelõiked“, et kokku kõlastada § 1. järg-

neva paragrahviga, mis kõneleb ka juurdelõikete andmisest.

§ 2 esitatakse valitsuse poolt ettepanud kujul ja valitsuse seletuskirjas toodud motiividel.

§ 3 võeti üles uue paragrahvina üldkomisjoni poolt, kes oma ettepanekut järgmiselt põhjendab: Keeld, põlise tarvitamise või omanduse õigust võõrandada või muul teel edasi anda enne tarvilikkude hoonete püstitamist, on üldkomisjoni poolt tarvilikuks tunnustatud selleks, et takistada uute suurmaapidamiste loomist. Olgugi, et § 5. järgi ühel isikul üle 50 ha riiklikust maatagavarast saadud kõlblikku maad ei saa olla, ei takista see veel kas ühe ja sama perekonna liikmete või selleks volitatud isikute nimele mitme naabrusesasuva koha koondamist. On aga püstitatud tarvilikud hooned, siis ei ole säärase koondamine nii kergesti võimalik ja nõuab suuremaid kulusid.

Üldkomisjoni poolt variandina vastuvõetud viimne lõige tunnustati üldkomisjoni nende liikmete poolt, kes selle vastuvõtmist toetasid, tarvilikuks selleks, et luua sanktsiooni esimeses lõikes tähendatud keelule ja võtta seadusest möödahiilimise võimalus. Vastuhäälatajad olid üldse § 3. ettenähtud keelu vastu.

Maakomisjonis läksid selle paragrahvi hääletamisel hääled pooleks, ja maakomisjon esitab selle variandina. Need maakomisjoni liikmed, kes pooldasid käesoleva paragrahvi vastuvõttu, olid arvamisel, et hoonete ehitamise nõudega saab pidurdada kohtade koondamist, kuna aga paragrahvi väljajätmise pooldajad olid veendumusel, et hoonete ehitamise nõue kohtade koondamisele kuigi mõjuvaks takistuseks ei ole ja ainult rahvamajanduslikku kahju võib tekitada, kui seda arvesse võtta, et hooned kohtadele ainult koha edasiandmise otstarbel ehitama hakatakse.

§ 4. Üldkomisjon täiendas § 4. esimest lõiget sõnadega „kui mõlemad välja antud enne käesoleva seaduse maksamahakkamist ja ehitusekrunt hoonestatud“, pidades selles paragrahvis ettenähtud erandi õigustatuks ainult niisugustel juhtudel, kui mõlemad kohad, see on nii maa-koht kui ka ehitusekrunt, juba enne käesoleva seaduse maksamahakkamist välja antud, ja ehitusekrunt hoonestatud.

Maakomisjon, kaldudes arvamisele, et käesoleva paragrahvi erandit võib ka tulevikus tarvis tulla, otsustas üldkomisjoni ettepaneku kustutada ja esitada § 4 valitsuse poolt ettepanud kujul.

§ 5 esimese lõike lõpp täiendati selles mõttes, et Põllutöominister võib võõrandamisest loobuda ainult siis, kui ülejääki

ei ole võimalik kasutada ka juurdelõikena läheduses olevaile väikemaapidamistele.

Üldkomisjonis läksid hääled pooleks küsimuse otsustamisele, kas maksvas seaduses olev riigi ostueesõigus peaks püsima jääma, ja üldkomisjoni poolt esitati maakomisjonile variandina § 5-a järgmises redaktsioonis:

„Riigil on riiklikust maatagavarast lahutatud maakoha põlise tarvitamise või omanduse õiguse võõrandamise, kinkimise või pikendamise korral kahe kuu jooksul ostueesõigus, välja arvatud juhud, kui maa-koht või selle põlise tarvitamise õigus läheb edasi pidaja sugulastele esimeses kolmes suguluseastmes või kahes hõimluseastmes.

Riik omandab maakoha võõrandamise korral — poolte kokkuleppe tingimustel, kinkimise ja pärandamise korral — seadusliku hindamise alusel määratud hinnaga.

Lähemad määrused ostueesõiguse teostamise korra kohta annab Vabariigi Valitsus.“

Oma põhjendustes tähendab üldkomisjon, et variandi poolt hääletajate arvates ei ole riigi ostueesõiguse väljajätmiseks maksvast seadusest praegu mingit alust. Peale muu kindlustaks riigi ostueesõiguse seaduse sissevõtmine seda, et kinnistuse lõivu ja tempelmaksu tasumisest kõrvalehoidmiseks ostuhinda vähemana ei näidataks, kui see tegelikult kokku lepitud. Riigil peaks aga riiklikust maatagavarast väljaantud kohtade suhtes vähemalt ostueesõigusküsi olema, sest võivad ette tulla juhud, kus seda eesõigust ilmingimata vaja oleks tarvitada. Vastasel korral peaks keerulise sundvõõrandamise toimingul igal üksikul juhul ette võtma. Koha müüjal on aga täiesti ükskõik, kellelt tema raha saab: kas ostjalt või riigilt.

Variandile vastuhäälatajate arvates ei ole riigile ostueesõiguse kindlustamist vaja, ja nad ühinesid valitsuse seletuskirjas toodud motiividega.

Maakomisjon arutas seda küsimust ja tuli otsusele, et riigi ostueesõiguse teostamiseks ei ole praegu mingit tarvidust, mille tõttu maakomisjon ei saanud ühineda üldkomisjoni ettepanekuga ja otsustas kustutada § 5-a.

§ 6 esitatakse maksva seaduse redaktsioonis.

§ 7 esitatakse redaktsioonilise parandusega, võttes pärast sõnu „enne maakoha põlise tarvitamise“ sõnad „või omanduse“, mis maksva seaduse redaktsioonist eksikombel välja jäänud.

§ 8. Valitsuse poolt ettepanud eritasu maksmist hindamispeakomisjoni liikmeile peeti põhjendatuks ainult säärasel korral, kui komisjoni istungid peetakse

väljaspool ametiasutuste harilikku tööaega, ja muudeti vastavalt § 8. viimast lõiget.

§ 9 esitatakse valitsuse poolt ettepanud kujul ja valitsuse seletuskirjas toodud motiividega.

§§ 10 ja 11 kustutati sõnad „III köide“ kui ülearused.

§§ 12, 13 ja 14 esitatakse praegu maksva seaduse redaktsioonis.

§ 15 võeti üldkomisjoni poolt variantina vastu järgmises redaktsioonis: „Maakoha ja päraldiste hind, rendimäär ning nende tasumiseks määratud aastamaksud ühes võla protsentidega kantakse põlise tarvitamise lepingusse kroonides, mille kursi hind võrdub ^{100/248} grammi puhaskulla väärtusele. Krooni kursi kõikumisel rohkem kui 5% võrra korraldab Vabariigi Valitsus maksude väljaarvamise määruseandlikul teel iga aasta jaoks.“

Üldkomisjon põhjendab oma ettepanekut sellega, et 60 aasta jooksul on võimalikud krooni kursi kõikumised. Selle tõusmise tagajärjel võivad kahju saada maa-saadajad, langemise tagajärjel aga riik. Kuna maahind määratud välja minnes kullahinnast, siis võttis üldkomisjon vastava määruse § 15-sse, millega krooni kurss kindlaks määratud ^{100/248} grammi puhaskulla väärtusele.

Maakomisjon, arutades seda küsimust, leidis, et üldkomisjoni ettepaneku vastuvõtmine kõigutaks teatud määral usku Rahaseadusse. Pealegi, kui tahetakse maksma panna uus kord, et tehingud, mis riik teeb, tehakse kulla alusel, siis tuleks selleks üldine seadus maksma panna ja mitte ainult piirduda käesoleva seadusega. Seepärast ei saanud maakomisjon ühineda üldkomisjoni ettepanekuga ja esitab paragrahvi maksva seaduse redaktsioonis, ainult võttes kuldkroonide asemele kroonid, et kokku kõlastada käesolevat seadust maksva Rahaseadusega.

§ 16. Üldkomisjon otsustas kustutada § 16. viimse lõike, pidades otstarbekohasemaks küsimuse lahendamise laenule liitmise seaduses, missugune eelnõu praegu arutusel.

Maakomisjon ei ühinenud üldkomisjoni seisukohaga, pidades tarvilikuks küsimuse lahendamise ka käesolevas seaduses, ja esitab paragrahvi valitsuse poolt ettepanud kujul.

§§ 17 ja 18 esitatakse maksvas redaktsioonis.

§§ 19, 20 ja 21 esitatakse sisult valitsuse poolt ettepanud kujul ja valitsuse seletuskirjas toodud motiividel.

§ 22 esitatakse redaktsioonilise parandusega, mis tingitud Asundusekapitali seaduse vastuvõtmisest.

§ 23 on uus ja võeti komisjoni poolt juurde maksva seaduse vormlikuks kaotamiseks.

Lõpuks olgu tähendatud, et komisjon ei võtnud käesolevasse eelnõusse maksva seaduse § 24-dat, mis näeb ette Vabariigi Valitsuse õiguse seaduse elluviimiseks määrusi anda, pidades selle ülearuseks, kuna Vabariigi Valitsusel on põhiseaduse järgi õigus määrusi välja anda.

Maakomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasarundaja A. Jõeäär: Maakomisjon on kõigi seadusetechniliste parandustega, mis üldkomisjon seaduseelnõus ette võttis, ühinenud. Lahkumine üldkomisjoni ja maakomisjoni vahel on kõik sisulistest küsimustest. Nimelt § 3. ettenähtud hoonete püstitamise nõudmises enne koha edasimüümist, siis § 4. sissevõetud kitsenduse suhtes selle üle, et ainult neil juhtudel oleks õigus anda asundusetalu ja ehitusekrunt ühele ja samale isikule, kui mõlemad välja antud enne käesoleva seaduse maksmahakkamist ja ehitusekrunt hoonestatud. Samuti on maakomisjon eitaval seisukohal riikliku ostueesõiguse ja § 15. ettenähtud kroonikursi kõikumise kindlustamise suhtes.

Üksikasjalised põhjendused on komisjoni seletuskirjas ette toodud. Lugupeetud maakomisjoni arundaja kandis need veel teist korda ette, nii et mul praegu I lugemisel ei ole vaja neid kordama hakata. II lugemisel teen üldkomisjoni nimel vastavad paranduse-ettepanekud.

J. Saar (as): Väga austatud Riigikogu liikmed! 10. oktoobril 1919 võeti Asutava Kogu poolt lõplikult vastu Maa-seadus, mille § 15 kõlas järgmiselt: „Riikliku maatagavara maa antakse: a) põllumajapidamiseks põliselt (pärandatavalt) tarvitada väikemaapidamistena sellekohase eriseaduse järele; b) hariduselistele, omavalitsuselistele, ühistegeelistele, kaubanduselistele, ja tööstuselistele asutustele pikaajaliseks tarvitamiseks kui ka artellidele ühisharimiseks; d) rendile lühikeseks ajaks üksikutele isikutele.“

Selle § 15. juurde on võetud ka tähendus: „Riik võib maid ka oma kätte jätta pidamiseks.“

Nagu Maaseaduse § 15. näha, oli ainuke tahe selleaegse rahvaesinduse enamusel, et maa tuleb uuele põlluharijale harimiseks anda ainult rendi näol, ja et kõige kaugemale ulatuv rent oleks põline rent. Tuleb tahes või tahtmata küsida, kas on see meie põlduhariva maarahva oma tahe. Kui vaatame maarahva hinge,

siis teame, et Eesti inimene põlgab renti, olgu see rent põline, olgu see lühiajaline, rahas või natuuras, kuid Eesti inimene tahab olla peremees omal maalapil. Nagu rahvaesindajad mäletavad, oli Asutavas Kogus neid, kes pooldasid suurmaapidamise alalejätmist. Toodi ette, et iga suurmaapidamise hektaari harimine odavam tulevat, ja et igast hektaarist suurmajapidamises rohkem saaki saavat, ja et iga hektoliiter vilja seetõttu suurtööstuselt odavamini turule tulevat, kui väiketalumeestelt.

Kõik need vaated olid, nagu juba ütlesin, toleaeagsetel üksikutel rahvasaadikutel. Meil on teada väga hästi, et juba 1919. a. hakatigi meil ka maid andma maaharijate ühisustele, millist moodust jätkati ka 1920. aastal, kus siis nõndanimetatud artellides ehk rahva keeles „kommunades“ seda maad mõisades üldiselt hariti. Juba 1921. a. oli selge, et meil Eesti inimene ei taha artellitööd, ja enamalt jaolt igalpool tulid need artellid kaotada ja maa üksik-väiketaludena välja anda. Kes meie põllupidaja hingeelu vähegi tunneb, see teab, et põllumehe töö on niisugune, et tema siis oma terve tahtmise ja hoole töösse paneb, kui ta teab, et see töö ja vaev temale kindlustatud on. Meie teame väga hästi, et ka iga rentnik oma töö juurde asub selle arvestusega, kuidas koht temale rendile antud, kas üheks aastaks või pikemaks ajaks. Põllutöö on isenesest niisugune tööharu, mille iseäraldused ja mis kindlustatud seisukorda nõuab. Maaseaduse vastuvõtmisest möödus $4\frac{1}{2}$ aastat, ajaratas veeres edasi, ja alles 1925. a. esitati toleaeagse Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus, et täita Maaseaduse § 15-da nõuet.

Nagu näete, härrad rahvasaadikud, oli nüüd ka aukohale kerkinud sõnad „omanduseks andmine“. Tolle Vabariigi Valitsuse eelnõu § 4. oli keskmise väärtusega põllu- ja heinamaa hinnaks võetud 80 g kulla väärtus. Kui ülalnimetatud seaduseelnõu II Riigikogu maakomisjonis arutati, näitasid asunikkude esindajad otsekohe, et maahind, 80 g kulla ha kohta, on liiga kallis, ning suurte vaidluste tagajärjel võeti enamusega vastu, et see hind ei või olla üle 40 g kulla väärtuse kolmanda klassi põllu- ja II-b klassi heinamaa ha kohta, — säärane hinnaalandus võeti toleaeagse maakomisjoni poolt vastu sel põhjusel, et maahind on langenud, ja põllupidamine vähetasuv.

Samas seaduses võeti vastu § 23., mis rääkis muu seas järgmist, et ühes kinnistusepalvega ja rendi- või omanduselepinguga tuleb esitada kinnistusejaoskonnale

Põllutöoministeeriumi poolt valmistatud maakoha täpne plaan ühes eksplikatsiooniga.

Väga austatud Riigikogu liikmed! Oleks hakatud meil neid täpseid plaane ja eksplikatsioone valmistama praegusel ajal, kus meil suur maamõõtjate puudus, kus praegu käsil lapitalude ja popsikohade korraldus, mis nõuab veel mõned head aastad, enne kui neid suudetakse korraldada, oleks jäänud ootama seda aega, kui Põllutöoministeerium oleks suutnud oma tööjõududega esimesed plaanid ja eksplikatsioonid valmistada, siis oleks vist tulnud 10—15 aastat vähemalt oodata, kui oleks ehk suudetud esimesed plaanid ja eksplikatsioonid esitada kinnistusejaoskonnale, ja siis alles oleks ka esimesed asundusetalud võidud põliseks tarvitamiseks või omanduseks anda.

III Riigikogus esitas meie rühma esindaja Riigikogule vastava seaduseelnõu selles mõttes, et põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus muudetakse. Muude paragrahvide hulgas tuli ka muutmisele § 23., kus ära jäeti Riigikogu poolt 20. mai 1927. a. seadusega nõue täpsete plaanide esitamise suhtes, ning vastav lahter kinnistuseraamatutes jäetakse tühjaks.

Nagu näete, härrad Riigikogu liikmed, oli tõuge antud 1927. a. jällegi just asunikkude esindajate poolt Riigikogus selleks, et lihtsustada põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadust ja seda keerulist korda, mis oli endise Riigikogu enamusega maksuma pandud, — ja juba oktoobrikuul 1927. aastal oli toleaeagse põllutöoministril härra Köstril õnn osaks saanud, anda esimesed 46 ostumüügi lepingut uutele maaomanikkudele kätte.

Nende ostu-müügi lepingute kätteandmisel võis lugeda iga lepingu saaja näolt seda õnnelikku tunnet, et ometi nüüd aeg jõudnud, kus isaisade tahe, et Eesti maa olgu Eesti rahva omandus, hakkab tõelikuks teostuma.

Kui Asutava Kogu päevil rahvaesinduse enamus rääkis sellest, et maa tuleks anda ainult põliseks tarvitamiseks, siis on aga rahvas ise näidanud, et tema soovib maad peamiselt ainult omanduseks, sest seniajani, alates 1927. aastast, ei ole sõlmitud ühtki põlise tarvitamise lepingut, ehkki praegune maksev seadus näeb ette mõlemad moodused.

Nagu ma juba tähendasin tüürib Eesti rahva hingeelu selle poole, et omandamisele antaks põlise tarvitamise ees täielik eesõigus. See on ka täiesti arusaadav, sest põllumajapidamist võõra maa peal on võimata edendada igas maastaabis.

Praegusel momendil oleme jõudnud jällegi uue versta posti juurde, kus tahes või tahtmata rahvaesindus peab arvestama rahva tahtmist.

Nagu tähendasin tahab rahvas maad ainult eraomanduseks, ja et seda kiiresti läbi viia, tulevad praegumaksvast seadusest välja jätta teatud keerdkäigud, mis takistavad kiiresti läbi viimast asunduseja renditalude kinnistamist nende kasutajate nimel.

Kui meie tagasi vaatame neid momente kas Riigikogu või omavalitsuste valimiste eel viimase kuue aasta jooksul, siis on meil parempoolsed erakonnad oma valimiseelseks lipukirjaks võtnud, et ainult nemad on need, kes soovivad, et asunikud saaksid pärisperemeesteks kiires korras. Et see aga just vastupidi olnud, näitab juba see asjaolu, et 1925. aastal tolleaegse Vabariigi Valitsuse poolt esitati maahinnaks 80 g kulda hektaari eest. Seda kõrget maahinda toetasid ka mõned pahema tiiva rahvasaadikud. Niisuguse kõrge hinnaga ei oleks suutnud ükski asunik oma talu ära osta.

Meil on teada, et praegune asundusetalu hind, mis maksma pandud asunikude esindajate ettepanekul, vastab ligikaudu 20 g kullale hektaarilt.

Selle maa hinnaga tuleb meil keskmine asundusetalu maksma 150.000—200.000 senti, see on ainult maa eest, sest et päraldised, s.o. metsad, majad ja muud, tulevad veel eraldi tasuda.

Oleks aga 80 g kulda ha eest läbi läinud nagu 1925. aastal kavatseti, siis ei oleks küll minu arvates ükski asunik, rentnik, endine mõisatöeline ega pops oma kohta jõudnud ära osta, sest et siis oleks keskmise talu hind olnud juba neljakordne, see tähendab keskmine talu oleks tulnud maksma 1 miljoni senti ümber.

Isegi praeguse madalama hinna juures peavad suured jõupingutused olema, et ainult iga-aastaseid kustutusi tasuda, praegusel ajal, kus põllusaaduste hinnad ülimadalad, kus põllusaadusi tuleb käest anda alla valmistusehinna.

Nagu teada on praegusel ajal suureks takistuseks kreposteerimise juures see asjaolu, et krunte ei saa kreposteerida hooneteta, peale selle ei ole ka praegumaksva seaduse järgi õigus saada ehitusmaterjali ega ehituselaenu soodsamail tingimustel. Need takistused ehk kõrvaldaks käesolev seadus ja rahaasjanduse komisjonis arutuseleolev laenude liitmise seadus.

Väga suureks, võibolla ka kõige suuremaks takistuseks praegusel ajal kruntide omandamise juures on asjaolu, et enamjagu meil väiketaludest, mõisatöölise kruntidest, on planeerimise ajal tehtud täiesti elujõuetuks, sest et neile ei ole an-

tud ei karja- ega heinamaad, ehkki suuremalt jaolt vastavaid rohumaid ligikonnas leiduks täiel määral.

Niisugustel täiesti elujõuetute talude pidajail on see arvamine, et kui nad oma krundi ära ostavad, siis ei ole enam kunagi seda lootust, et nende talud saaksid kunagi elujõuliseks tehtud.

Kõik need põhjused on väga tõsised ja neid tuleks, härrad rahvasaadikud, tõsiselt arvestada. Minu teada ei kannata meil rohumaa puuduse all ükski uute talude pidajad, vaid meil on ka vanu talusid, mis omal ajal nii õnnetult välja planeeritud, et rohumaad ei ole, ja nüüd 2—3 ha põllu juures kiratsevad niisama kui asunikudki.

Meil tuleks väikemaapidamisi teha elujõuliseks juurdelõigetega riigi metsamaast, kust siis väikepõllupidajal oleks võimalik endale saada küttematerjali, niisama ka väikesemal arvul tarbepuid. Metsaaluse maa aga võiks suure kasuga tarvitada karjamaaks.

Praegu on meil kevad käes, mõne nädala pärast kerkib jälle üles meil väikekohapidaja kõige valusam päevaküsimus, see on karjatamise küsimus, sest et temal ei ole oma looma kuskile panna. Kõige suurem häda on just neil, kel alla 10 hektaari krunti, enamalt jaolt on need just endised mõisatöölised, popsikohapidajad ehk saunamehed. Head ei ole ka suurema krundi pidajal ja iseäranis siis, kui see maa osutub kröbestikuks, nagu meil see enamaltjaolt Järvamaal on.

Enama jao nende samade väiketalu-nikkude õueaia all mädaneb endisest aastast rohukangas, kus aga suuremalt jaolt asundusetaluga piirduvale metsaäärele kohaliku metsaülema korraldusel, et riigi eelarves ettenähtud summat ära kasutada, on torgatud mõni sookask või jälle aetud mõni vagu, mida siis need härrad ise nimetavad „metsakultuuriks“.

Just praegusel ajal, kus kreposteerimise küsimus päevakorral, tuleks tingimata Põllutöoministeriumil seda juurdelõigete küsimust väga tõsiselt võtta ja arvestada neid väikepõllupidajate elulisi nõudeid. Kuulu järgi ei olevat siiski neid nõudeid väga tõsiselt võetud, vähemalt Järvamaa suhtes. Kui omal ajal, vast umbes 3 kuud tagasi, selles asjas märgukiri esitati härra Riigivanemale, siis lubas küll härra Riigivanem selles asjas Põllutöoministriga läbi rääkida. Seni ajani on Põllutöoministeriumi poolt ainult lubadusi antud.

Näiteks võin ette tuua meil Järvamaa Ammuta, Kuksemaa, Müüsleri, Kuivakare, Aruküla, Vao-Koidu asundused ja Laaneotsa küla, kus asunikudele on antud mõni hektaar paekröbestiku põldu,

heina- ja karjamaata, — need inimesed on meelegeitel, nad ei tea, mis kevadetulekul peale hakata. Ümbruskonna metsade ääred aga on istikuid täis torgitud.

Vabariigi Valitsusel tuleks võtta asja tõsisemalt, ja veel enne kevadetulekut tuleks karjatamisküsimus väikepõllupidajate huvide kohaselt lahendada, ning ka juurdelõikeid teha enne väiketalude kreposteerimist.

Kõigi nende ülalnimetatud väikepõllupidajate seisukohti arvestades esitati juba 6-dal augustil 1929 praeguse Riigikogu asunikud rühma liikme poolt vastav seaduseelnõu, mis kõrvaldaks kõik takistused talude kreposteerimisel ja jätkaks ka alles kõik soodustused, mis praegu olemas asunikudel, rentnikudel. Umbes kolm kuud hiljem ja nimelt 20-dal novembril m.a. esitati ka praeguse Vabariigi Valitsuse poolt peaaegu samasugune seaduseelnõu Riigikogule. Riigikogu andis mõlemad eelnõud maakomisjoni arutamiseks, kus aluseks võeti Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu.

Maakomisjon võttis eelnõu vastu kolme päevaga kahel lugemisel ja juba 30. novembril möödunud aastal andis eelnimetatud eelnõu Riigikogu juhatus kaudu Riigikogu üldkomisjonile juriidilise külje suhtes seisukoha võtmiseks.

Härrad Riigikogu liikmed, nagu näete, kaalus üldkomisjon seda seadust üle kolme kuu, ja 5. märtsil käesoleval aastal tuli see seadus maakomisjoni tagasi väga paljude muudatustega, mis kreposteerimise oleksid teinud vahest veelgi keerulisemaks, neist parandustest mina siin enam kõnelema ei hakka, sest nende kohta leiate seletuskirjas pikemalt.

Tahan ainult paari sõnaga näidata, kui võrd mitteasunikul asuniku mured südamele seisavad. Meil on tahetud asunikku võtta kui tõusikut, temale on lubatud isegi rõngad valmistada ja ninna panna.

Härrad Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu § 9 näeb ette, et kui asunik kuus kuud pärast seda, kui Põllutöoministerium temale ettepaneku teinud, lepingule alla ei kirjuta, siis kaotab ta rendiõiguse, ja Põllutöoministeriumil on õigus ta kohalt välja tõsta.

Härrad Riigikogu liikmed, see on siis nüüd veel üks uus moodus, millega asunikke, rentnikke ja teisi väikepõllupidajaid oma põliselt isaisadelt kasutatud või kümneid aastaid haritud kohtadelt saab välja kangutada. (J. Holberg, põl: Aga mis paranduse tegi härra Laur? Ministeriumil oli selge ettepanek, aga teie tegite keerulise.) Kes rendikohtadel on, on ka inimesed, kes enese eest peavad välja astuma.

Omalajal oli meil rendilepingus, et krundiõigused võis kaotada ainult sala-viinaajamise või kolmekordse metsavarguse pärast. Nüüd on aga see uus moodus kõige karmim, nimelt sinu võib ka välja tõsta täiesti ilmsüütult.

Asunikud rühma liikmete poolt tehti komisjonides vastavad ettepanekud selles mõttes, et pehmendada seda karistust seega, et Põllutöoministerium võib sundida krunti ära ostma ainult sel puhul, kui päraldiste likvideerimise kohta on ostja ja Põllutöoministeriumi vahel kokkulepe saavutatud. (V a h e l h ü e.) Mina ei räägi kui aruandja.

Meil on teada palju juhte, kus päraldised — mets või hooned — on niivõrd kõrgelt hinnatud, et neid kuidagimoodi osta võimalik ei ole. Minul on teada juht, kus 5-hektaarilisele mõisatöölise krundile on planeeritud suur lagunenud endine mõisa-hoone, hoone on täiesti kokku varisemas, sellel 5 hektaaril maal oleks praegusel rentnikul võibolla tarvis üks tuba ja köök, Põllutöoministerium aga sunnib selle hoone omandama hinnaga midagi sajatuhande ümber. Kui see mees seda mädanud logu hakkaks lahutama ja oma majapidamise seisukohalt ümber ehitama, siis tuleks tal selleks mõnigi sadatuhat juurde panna. See endine mõisatööliline on pööranud läinud sügisel Põllutöoministeriumi poole, aga talle on vastatud, et ei saa ümber hinnata, sest et olevat õiglaselt hinnatud. Nüüd aga tuleksid käesoleva seaduse komisjoni poolt vastuvõetud redaktsiooni puhul Põllutöoministeriumil kõik need asunikud ja rentnikud 6 kuu pärast nende kohtadelt välja tõsta.

Meie rühm esineb ka Riigikogus II lugemisel eelnimetatud paragrahvi juures vastava parandusega, ja mina loodan, et terve Riigikogu üksmeelselt seda parandust toetab, ehkki komisjonides meiega kaasa ei hääletatud. (O. Gustavson, stp: Lepime kokku, et need, kes maa poolmuidu saanud, et neil ka uuesti kinnistatakse.) Kes 150—200 tuhat senti maksnud, kas see ka poolmuidu saanud, härra Gustavson?

Kui enamus selle seaduse praegusel kujul vastu võtab, siis võime tulevikus näha ainult nutupisaraid selle rõõmu asemel, mida meie käesoleva seadusega tahame kätte saada. Jään ka lootma, et Põllutöoministerium juurdelõike te küsimuse tänavu kevadel tõsiselt võtab, kus praeguse olukorra juures väikepõllupidajad, asunikud, rentnikud, endised mõisatöölised ja teised on täiesti väljapääsematusse olukorda sattunud, mitte seepärast, et nad ei ole tahtnud oma majapidamisi korraldada, vaid seepärast, et neil mõne

tiinu paekröbestiku peal see täiesti võimata.

Kõik räägivad, kes meil maaelu vähegi tunnevad, et meil põllumajanduslik seisukord on raske, ja see on ka õige, katsume siis ometi seda natukenegi kergendada, aga mitte veel raskemaks teha.

Käesolevat seadust ootab juba mitu kuud pikisilmi terve asunikkude ja riigirentnikkude pere. (Pahemalt poolt: Aga koondus vaatab!) See oleks siis koondus. Kui omal ajal räägiti sellest, et tuleb luua 40 tuhat uut talu, ja kardeti, et ei leidu vast inimesi, kes sooviksid võtta maad harimiseks, siis on nüüd kuni seniajani loodud üle 78 tuhande uue väikemaapidamise. Kui neist on juba pärisomanduseks müüdnud natuke üle 3 tuhande talu, siis ootab seda lihtsustatud korda veel umbes 75 tuhat perekonda.

Pea põhimõte oleks aga siin see, et käesolev seadus halba neile ei teeks, vaid nende elujärge parandaks ja tervendaks. Peame meeles, et meil Eesti riigi alus on väikepõllupidamine nii praegu kui ka tulevikus.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvasaadikud! Need seisukohad, mida mina praegu siin ette kannan, ei ole minu kui komisjoni aruandja seisukohad ja ei ole ka selle rühma seisukohad, kuhu mul au on kuuluda, vaid mina võtan praegu sõna seda seaduseelnõu arvustades täiesti oma isiklikkudest seisukohtadest välja minnes.

Riigikogu arutab seda seadust — riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus — juba neljandat korda, (M. Laarmann, põl: See ei ole ka veel viimne!) ja siinamaani ei ole minu arvates ikkagi leitud õiget pealkirja, mis vastaks seaduse sisule ja mis annaks sellele õige iseloomustuse. (Keskest: Ega pealkiri midagi ei anna.) Minu arvates peaks selle seaduseelnõu õige pealkiri olema mitte riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus, vaid riigimaade põliseks sahkerdamiseks andmise seadus. Maaseaduse põhimõtted, millest siin lugupeetud eelkõneleja mööda minnes rääkis, need heideti üle parda juba 1924. a. kui ülearune ballast, ja sellest ajast peale pääseb sahkerdamise põhimõte ikka rohkem ja rohkem esile. Praeguse seadusega heidetakse välja viimsed riismed, mis Maaseaduses püsima jäänud, heidetakse alla selleks, et sahkerdamise õhupall võiks takistamata üles pilvede poole tõusta, ja näljasel, endisel mõisatöölisel või maaharijal, kes siinamaani maad ei ole saanud, ei jää muud üle, kui ammuli suuga sellele järele vaadata. Kuipalju neid ilmajäänud maasaa-

jaid on, seda näete sellest, kuipalju annab üles kandidaate vabanevatele väljaantavatele kohtadele, ja kui väheseid neist soovijaist on võimalik rahuldada.

Selle seaduseelnõu arutamisel maakomisjonis tunnistasid niihästi asunikkude rühma esindajad kui ka Vabariigi Valitsuse esindajad avameelselt, et maa ei olevat sattunud õigetesesse kättesse, ja see õige maaharija olevat siinamaani maast ilma jäänud. (Keskest: Absoluutselt nii!) Kas see absoluutselt nii on, selle eest vastavad need, kes seda ütlesid. Seda küsige oma esindajailt.

Seal öeldi otsekohe, näiteks härra Laur ütles, et tuleb soodustada maade üleandmist õigetesesse kättesse, õigetele põlluharijatele, ja et takistusi, mis selleks seni ees olnud, kõrvaldada, selleks on käesolev seaduseelnõu esitatud. Nende arvates, kes seda seisukohta väljendasid, näib vist olema, et see õige omanik on endine mõisaomanik, ja et tema õigetesesse kättesse peab see maa jällegi tagasi minema. Aga ei või otsekohe tagasi minna, vaid sealjuures peab mõni sahkerdaja vahelt ka midagi teenima. Kõigi maksu- maksjate kulul makstakse mõnele endisele omanikule võrdlemisi suured summad. Lugesin hiljuti, et valitsus on otsustanud ühele endisele omanikule 25 miljonit maksta, ja seda üheainsale omanikule. (C. Schilling, sks-r: Paberites.) Asundusetalu edasiandmise eest võetakse meil keskmiselt 200.000 talult vahekasu. (Vahelhüüe.) On asundusetalused, mille rendiõiguse eest saadakse 400.000, on ka need, mille eest saadakse vähem. Selle 25 miljoni eest võidakse saada 125 asundusetalu. Kui aga niipalju ei maksta eesõiguse eest, nagu härrade asunikkude vahelhüüetest kuulda, siis võib selle 25 miljoni eest veel rohkem kui 125 talu saada. (Paremalt poolt: Palju Neps maksis?) Ei ole kuulda olnud, et tema oleks kellegi käest asundusetalu eesõiguse üle võtnud. (Paremalt poolt: Kuidas ta sai?) Määrati maasajaaks nagu teisigi, ja kui ta kord müüb, siis võib alles küsida. Seniajani on meil ametlikkude andmete järgi edasi antud 7.700 asundusetalu rendiõigused Põllutöoministeriumi nõusolekul. Kuipalju niisuguseid talused on üle antud, nii et need fiktiivselt alles endiste rentnikkude nimel, ilma ministeriumi nõusolekuta, selle üle ministeriumil andmeid ei ole. Neist 7.700-st on ¼ üle antud sugulastele. Neilt arvatavasti mingisugust vahetasu selle eest ei ole võetud. Aga täiesti võõrastele isikutele on üle antud 5.000 asundusetalu; keskmiselt antakse iga aasta üle 1.500 talu. (Paremalt poolt: Aga linnamaju?) Ega linnamajad riigilt pole saadud. Neid müüakse, aga

siin ei ole müüdnud, vaid rendiõigused edasi antud. (Vahelhüüe: Mis seal vahet on?) Kui edasiandmise eest on saadud keskmiselt 200.000 ühelt asundusetalult, siis teeb see vahekasu, mis siin saadud mitte müümis, vaid teatud õiguse edasiandmise eest, 1 miljard Eesti senti. (A. Laur, as: 500.000—600.000 senti.) Lugupeetud maakomisjoni aruandja härra Saar leidis, et asunikukohtade rendiõiguste ülevõtjad olevat saanud seega riigile ja rahvamajandusele suurt kasu. Oma kalli raha eest on nad vabastanud riigi neist halbadest maasaajatest, neist endistest asunikudest. (O. Gustavson, stp: Kes ütles nii?) Härra Saar. Ja härra Saar lisas veel juurde, et riik peaks neile heategijaile vähemalt poole sellest rahast tagasi maksma, mille nad pidanud vahekasuks eesõiguse eest andma. (O. Gustavson, stp: Härra Saar mõtles vist kõigepealt enesele.) Võibolla, et leiame varsti asundusekapitali järgmises eelarves poolemiljardilise summa säärase kahjutasu maksmiseks. Kapital võimaldab ju seda. Võibolla sel teel võib mõnegi hea kombinatsiooniga välja tulla. Näiteks võib härra Saar leida, et ta ei ole hea maasaaja ja annab oma asundusetalu tugeva vahetasu eest edasi härra Laurile, ja härra Laur leiab jällegi omakorda, et ka tema ei ole õige maasaaja, ning annab oma talu härra Saarele, ja lõpuks peaks riik mõlemile poole vahekasu välja maksma. (A. Lauri, as vahelhüüe.) Kõiksugused kombinatsioonid on võimalikud. (O. Gustavson, stp: Kas see absurd oli, kui härra Saar talu ostis?) Kui niisugune kombinatsioon võimalik oleks, ma ei usu, et see kasutamata jääks. (Naer paremal pool. — A. Laur, as: Võib veel suurima absurdini minna.) Vast ehk lubate mind edasi kõnelda.

Juhataja: Palun rahu!

A. Jõeäär (stp): Kui asi samas tempos edeneb kui siamaani, ja tuhat talu igal aastal võõrastele edasi antakse, siis tuleb aastas 200 miljonit asundusekapitalist ligi maksta neile päästjatele; käesolev seaduseelnõu on aga mõeldud selleks, et edasiandmise tempot kiirendada, sest on leitud, et senine tempo on aeglane. Seadus tegi selleks seni mõnesuguseid takistusi, nüüd kõrvaldatakse need takistused ja loodetakse, et järgmistel aastatel mitte 1.500 talu edasiandmisega ei piirduta, vaid likvideeritakse senised halvad maaharijad ning juhatakse kogu maa, nagu asunikud ise ütlevad, õigetes kättesse, vähemalt lähema 10 aasta jooksul. Siis tuleb keskmiselt 5.000 üksust aastas üle anda. See õigetes kättesse juhtimine, see on meie praeguse

majandusepolitika juures väga lihtne asi: kehv asunik saagu omanikuks või mitte, see teda ei päästa ega asja ei muuda. Kuigi ta kreposteeritakse omanikuks, kurnatakse ta igasuguste kaudsete makstudega ja kaitsetollidega nii välja, et ta tahes või tahtmata võlgadesse satub. Praegu ei saa asundusetalusid, mis kinnistamata, veel oksjonil maha müüa. Kui need aga kinnistatud, ja kui samasugune majandusepolitika edasi kestab, kui praegu, siis ilmub vallamajaseintele senisele 50-le kuulutusele päristalude oksjoni üle samapalju kuulutusi — asundusetalude omasid — lisaks. Oksjonile ilmub siis see „õige maapidaja“, kellel jätkub raha, olgu ta siis Saksa kolonist või kes tahes. Endine asunik aga läheb hoolekandesummadest abi nõudma või muutub töötatooliseks, nagu seda seni juhtunud nii mõnegi endise asunikuga. Et see õnnis aeg kiiremini kätte jõuaks, selleks ongi kõik, mis võimalik, tehtud. Kõik kitsendused on kaotatud. Ei ole vaja isegi enam hooned püstitada. Tähele pannes maakomisjoni aruandja ettekannet kuulsime, et maakomisjon leiab, et see on rahvamajanduslikult kahjulik, kui hooned asundusetaludele püstitatakse, nimelt selleks, et kohta edasi anda. Kui hooned asundusekohale püstitatakse, siis ei ole võimalik kohta edasi anda.

Riigile ei ole võõrandamise korral isegi ostueesõigust jäetud. Maakomisjoni arvamine on niisugune, et iga mustlane või ükskõik kes tahes, kellel raha, võib osta asundusekoha. Kui riik aga tahab sama hinna eest saada, siis ei ole see lubatud. Küsime, mispärast? Kas sellepärast, et riik ise ükskord maa müüs asunikule, sellepärast siis ta raha nüüd enam ei maksa, ta ei või sama hinda maksta, mida kolmas ostja maksab. Nii et riiklik maatagavara, millest Maaseaduse vastu võtmisel rääkisime, see riiklik maatagavara võib minna ükskõik kellele, aga riigile ei või ta milgil tingimusel tagasi minna.

Mida annaks siis see ostueesõigus, mille üldkomisjon leidis tarvilikuks sisse võtta, ja mida maakomisjon võimalikuks ei pidanud? See annab võimaluse kalli hinna eest tagasi osta seda, mida riik ise odavalt müüs. (Paremal poolt: Kes aga ei saa seda kasutada.) Ainuke reaalne kasu, mis sellest ostueesõigusest riigil oleks, seisab selles, et kinnistuselõivu ja tempelmaksu tuleks rohkem sisse, sest keegi ei julgeks säärasel korral näidata ostulepingus fiktiivselt väikesemat summat, kui tööpoolest kokku lepitud. See oleks ainuke reaalne tagajärg. Üks riigitussamise võimalus oleks võetud, ja seda ei pea valitsus ega asunikud loomulikuks.

Sest kuhu jääb siis õigus? Päriskohamanik võib riiki tüssata, ja asunik ei või! See oleks kisenav ülekohus!

Mina tegin ettepaneku juba 1924. a., kui esimest korda arutati seda seadust, et seadusse võetaks riigi tagasiostuõigus. See ettepanek lükati tagasi komisjonis, lükati tagasi ka Riigikogus. Selle tagasilükkamise tagajärjel on nüüd vahepeal 5.000 sahkerdajat umbes 1 miljardi võrra rikkamaks saanud. Põllumajandus on selle miljardiga ilmaaegu ja ülearu kooramatud, ja võibolla tuleb nii mõnelgi sellelt miljardilt kaunis kallist protsenti maksta. Ma kordasin nüüd komisjonis sama ettepanekut, ja see lükati jällegi tagasi. Ma juhtisin tähelepanu sellele, et Saksamaal on tagasiostuõigus maksma pandud. Saksamaal, kus see maa osteti turuhinnaga ja kus see ka edasi müüdi asunikkudele turuhinnaga, seal peetakse siiski seda tarvilikuks. Võibolla oleksime ka meie selle põhimõtte vastu võtnud, kui ka meil maa oleks asunikkudele müüdüd turuhinnaga. 1924. a. öeldi, et asunikkude maa hind olevat kaks korda kallim turuhinnast. Nüüd ei ole ma seda enam kuulnud räägitava. Härra maakomisjoni aruandja rääkis küll siin praegu, et korda on läinud seda hinda alla viia kuni $\frac{1}{4}$ -ni sellest, mis valitsusel ja parempoolsetel kavatsusel oli. Kindel on aga üks asi, ja ma arvan, valitsuse, nimelt Põllutöoministeriumi esindaja pidi seda kõige paremini teadma, kui ta komisjonis seda tõendas, et tegelik elu on näidanud, et maa on asunikkudele müüdüd mitte kaks korda kallima hinna eest, ei ka mitte turuhinna eest, vaid veerand hinna eest. Kui ühe talu ostueesõiguse eest makstakse keskmiselt 200 tuhat, ja kui see talu ise tuleb keskmiselt maksma 75 tuhat, nagu Põllutöoministerium tõendas, ja päraldised — 50 tuhande ümber, siis on ju selge, et see talu on müüdüd veerand hinna eest, ja et seda veerand hinda tasutakse 60 aasta jooksul võrdlemisi odava protsendiga.

Vaheaeg kl. 19.25 min.—kl. 19.45 min.

A. Jõeäär (stp, jätkab kõnet): Tegemist on meil kokku umbes 78.000 rendiüksusega, mida käesolev seadus puudutab. Neist 78.000-st on teatud arv väikesi üksusi: juurdelõikeid, mõisatöölise ja käsitöölise kohti, nii et arvan, umbes 50.000 sellest arvust võiks lugeda keskmisteks asundusetaludeks. Ja kui sellelt 50.000-delt asundusetalult kokku arvata see kolmveerand hinda, mis nii kingitud on, mis igalt talult rohkem välja ei tee, kui eesõiguse eest makstav 200.000, siis arvan, et säärasel korral teeks see summa — mis riik seeläbi alla turuhinna müüdüd, nimelt mida riik seeläbi üksi kaota-

nud — välja 10 miljardit. (J. Holberg'i, põl vahelhüüe.)

Kuupalju on hinnaalandust antud metsamaterjali andmisega, kuupalju on soodustusi antud odavaprotsendilise ehituselaenuga, sellest praegu ei räägi.

Siin küsis härra Holberg, kui suur oleks normaalhind. Arvan, et see, mida asunik ise maksab riigile, ja mida uus rendiõiguste ülevõtja endale võtab — ja mis võib nii olla, nagu ministeeriumi esindajad seletasid: maa eest keskmiselt 75.000 + 50.000 metsa ja muude päraldiste eest, kokku 125.000, mida 60 aasta eest maksetakse, peale selle veel see summa, mida maksetakse eesõiguse eest — see vähemalt peaks koha normaal hind olema. Kui rendiõiguste ülevõtja maksab riigile 75 tuhat ja eesõiguse eest 200 tuhat, siis on selle koha hind 275 tuhat. (J. Holberg, põl: Aga missugune eesõigus, seal on mitmesugune eesõigus?) Hinnad on ka mitmesugused. Oma tööd selle maa juures see edasiandja küll ei ole teinud. 4—5 aasta jooksul on ainult 60% kõigist neist kohtadest hoonestatud, 40% on säärased, kuhu ühtki hoonet ei ole püstitanud. (J. Soots, põl: Seda Teie nüüd küll luiskate.) Need on ametlikud andmed, Põllutöoministeriumi esindaja andis komisjonis need andmed ametlikult. Vanatalud ei ole siin arvesse võetud. (A. Laur, as: Seda Teie luuletate.)

Juhataja: Sõna on rkl. Jõeäärel, ma palun kõnelejat mitte segada.

A. Jõeäär (stp): Vanatalud ei ole arvesse võetud, sest nad on kõik hoonestatud, aga neist uutest asundusetaludest, mis välja antud, neist on ministeeriumi andmete järgi hoonestatud siimaani 60% ja hoonestamata 40%. Mina ei ole neid lugemas käinud, seda võib ministeeriumi esindaja seletada, kust need andmed võetud, mina räägin seda, mis komisjonis ette toodud. Ja kui leidub niipalju asunikke, kes seniajani hooneidki ei ole püstitanud, siis tuleb küsida, mida nad siis õige kohale on juurde andnud. Võibolla on nad metsa ära laastanud ja ehituselaenugi muuks otstarbeks ära tarvitanud.

Kui mina räägin siin praegu soodustustest, mida riik andnud asunikkudele mitte ainult seega, et nad oma ostuhinna võivad tasuda 60 aasta jooksul võrdlemisi väga odava protsendiga, vaid ka seega, et nad odavat ehituselaenu ning metsamaterjali saavad, siis nende soodustuste vastu ei ole keegi vaieldnud ja ei vaidle ka praegu, siis kui nad lähevad tõesti selleks otstarbeks. milleks mõeldud, meie põllumajanduse edendamiseks ja kodanikkude kasvatamiseks, kes suudaksid oma kodanikukohuseid riigi vastu täita. Keegi ei

saa niisuguste väljaminekute vastu vaielda, olgugi et meil on riigis palju niisuguseid kodanikke, kellele riik mingisuguseid soodustusi pole võimaldanud, ja kui ta üksikutele kodanikkudele on soodustusi andnud, siis on tehtud seda üldsuse kulul, terve riigi kulul. Võibolla oleks põhjust ühe või teise klassi esindajal vaielda selle vastu, siin ei ole aga vaieldud.

Riik on andnud need soodustused selleks, et põllumajandust tõsta, mitte aga selleks, et mõni sahkerdaja seeläbi sajad-tuhanded teenida võiks talu edasimüümise teel. Kui näha on, et neid soodustusi tahetakse teha teenimata vahekasu võtmise objektiks, siis peab riik vahele astuma ja temal kui müüjal on selleks täielik õigus maksvate seaduste põhjal niisuliselt kui ka vormiliselt.

Saksas teostatakse tagasiostuõigust isegi siis ja neil juhtudel, kui asunik ei elutse kauemat aega asundusetalus või kui ta ise seda ei majanda. Meil ei ole sellest juttugi, et säärane seadus võiks maksmatult saada, aga et riik teostaks tagasiostu siis, kui asunikud oma kohti edasi müüma hakkavad, seda nõuavad, minu arvates, meie riigi huvid, seda nõuavad kõigi vanapõllumeeste, tööliste, ametnikkude, majaomanikkude — üldse kõigi riigi maksumaksjate huvid. Seda nõuavad ka meie põllumajanduse huvid, mis saaksid ilmaaegu säärase vahekasuvõtmiste läbi koormatud. Lõpuks nõuavad seda ka asunikkude huvid, nende asunikude huvid, kes oma kohtadega sahkerdada ei kavatse, vaid kavatsevad oma kohtadel tööd teha, ja ka nende asunikude huvid, kes edasi annavad oma kohad sugulastele kas lepingu või pärandamise teel. Nende huvid kannatavad selle all, kui üksikutele võimaldatakse võtta lisakasusid. Nende maksukoorem jääks siis kergemaks, kui riigikassa sissetulekud teatava määrani suureneksid. See on päris selge, et riigi huvides oleks tagasiostuõigus. Ja isegi suurema osa asunikude huvides, selle 90% huvides, kes seni ei ole edasi andnud oma õigusi, peaks säärane parandus vastu võetama. Vastu võiksid seista ainult isikud, kes lähevad välja oma taskuhuvide seisukohast, need, kes kavatsevad oma kohta edasi anda ja sellelt teenida. Ei ole põhjust eeldada, et rahvaesindus seadustandmisel läheks välja isegi mitte üksikute kihtide, vaid üksikute isikute huvide seisukohalt, kes teatud kihti kuuluvad. Seepärast oleks täielik õigus küsida, mispärast lükati tagasi minu ettepanek, mille tegin komisjonis. (J. Holberg'i, põl vahelhüüe.) Saksamaal pandi see maksmatult alles 1919. aastal. (J. Holberg'i, põl vahelhüüe.) Ei ole sugugi nii väga iganenud instituut.

(J. Holberg, põl: See on niiõelda hüpetekaarlaenude võimaldamiseks tehtud.) Härra Holberg, Teie võite tulla kõnetooli ja selgitada seisukohti, millistel Teie vastu hääletate. Mina aga arvan, et vastu hääletati sellele ettepanekule seepärast, et meie erakonnad ei pea silmas nende küsimuste otsustamisel riigi ja rahva enamuse huve, vaid just samuti, nagu üks liik asunikke maaga sahkerdab, sahkerdatakse rahva huvidega, üksikud muudatused ja parandused on kauplemise objektiks erakondade vahel ning enne valimisi muutuvad need sagedasti enampakkumise objektideks erakondade vahel, nagu üldkomisjonis eelnõu arutamisel märgata võis. Üks katsus teisest rohkem pakkuda. (J. Holberg, põl: No Teie tegite ettepaneku, et muidu anda.) Nüüd, kus niisugused tasumaksu seadused vastu võetud, ei ole mõtet säärast ettepanekut teha, ja ei ole ka keegi seda teinud. Kui Teie tahate mulle seletada, mis ma 1924. a. . . (J. Holberg, põl: 1925. aastal!) ütlesin, see tähendab siis, kui seadust esimest korda arutati, siis võite lugeda minu isearvamisest, mis oli juurde lisatud eelnõule, ja mul ei tarvitse seda teist korda ette kanda. Selle juurde, mis ma tol korral rääkisin, jään ka praegu. Sel korral, kui oleks minu ettepanek vastu võetud, millise tegin, et riigil on tagasiostuõigus, oleks maahind võinud olla odavam, kui see määrati, ja ei oleks pruukinud ületada seda summat, mida riik ise maksis meie ettepaneku järgi — 1½ marka igalt rublalt, mida mõisade peale võlgadena oli ingrosseeritud. Siis oleks igasugune võimalus sahkerdamiseks võetud. Kui keegi oleks tahtnud odavalt maad edasi anda, oleks riik selle tagasi võtnud sama hinnaga. (J. Holberg, põl: Kas Teie seda ei tea, et tagasiostuõigus ei tähenda midagi. Sellel ei ole mingisugust vormalset efekti.) Teie räägite muidugi sellest, et müügi kohta ei pruugi igakord vormalset lepingut teha, ja kuidas siis seadust teostada? Selleks juhtumiseks olid minu paranduse-ettepanekus kõik võimalused ette nähtud. (J. Holberg, põl: Usun „fiktiiv“ on kergem öelda, aga tõeks teha on palju raskem.) Tegelikult on meil fiktiivlepinguid küllalt. (J. Holberg'i, põl vahelhüüe.) Kui seadus selleks olemas, küll siis kohus need tühistab, aga ei taheta säärast seadust vastu võtta. (J. Holberg, põl: Selle järgi peaks kõik ära võetama.) Kas siis kõik lepingud on fiktiivsed? Igatahes praeguses seaduses, mis räägib omanduseks andmisest, ei ole säärast võimalust, mis oli rendilepingutes ette nähtud. (J. Holberg, põl: Ennem oli.) Siis Põllutööministerium ei täida

oma kohuseid, ja selles asjas võib rääkida meestega, kes seda asja juhivad.

Nüüd küsime lõpuks, missugusena on siis välja kujunenud meie tegeliku asuniku olukord kõigi nende sahkerdamiste tagajärjel. Kas ta on siis hiilgavas seisukorras, sest temal on nüüd niipalju huvide kaitsjaid, kes üksteise võidu pakuvad üksteisest rohkem. Vaatame, mida on tegelik asunik kõigi nende kauplemiste tagajärjel saanud. Kui tema olukorda vaatleme, siis selgub, et temalt on teisel teel rohkem võetud, kui temale antud. Arvan, et siin kohal oleks õige koht tsiteerida selle asuniku kirja, mida Riigikogu Esimees eelarve arutamise ajal mind ei lubanud ette kanda. Kirjeldab see asunik oma olukorda järgmiselt. Kõige vanem poeg läks 10. veebruaril väeteenistusse, 2 alaealist tütarlast, kolm koolilast ja üks seitsmeaastane on kodus. Pere on suur, söögi- kraami midagi enam ei ole, kui ainult 4 vakka otri. Kartuleid ei ole ühtki ei söömaks ega seemneks. 1. aprillil tuleb maksta 10.000-ne vekslel — isiku ta nimetab kirjas, kellele tuleb maksta minevakevadise odraseemne eest. Minevasügisene vallamaks on kõik võlgu. Kevadel tuleb metsa sissemaks, seda praegu ei tea, kui palju. Riided on seljas nii otsas, et kerjama ei saa minna. (K. T o n k m a n, põl: Kes nii kirjutab?) Üks asunik. (Keskelt: Kui suur tema koht on?) 28 hektari. (K. T o n k m a n, põl: Ega siis maapidamine väga hiilgav ei ole.) Laenaks küll pangast, kirjutab asunik edasi, aga seal on kaks vekslit, 3.000 tuleb nädala pärast välja maksta, 12.000-ga on veel üks kuu aega. Häda on väljapääsematu suur.

See näitab, et meil, vaatamata sellele, (K. T o n k m a n, põl: Härra Loosalu ütles rahaasjanduse komisjonis, et pidavat ülejõu elama.) et meil asunikudel on võrdlemisi tugev rühm Riigikogus, kes peab hoolitsema, et väikepõllupidajate majanduslik seisukord halvaks ei muutuks, ja peale selle ka teised on, kes lubavad seisukorda parandada, hoolimata kõigist lubadustest — muidugi ma ei julge öelda, et see käiks kõikide asunikude kohta, — on seisukord maal mõnel pool asunikude keskel siiski niisugune, nagu see asunik kirjeldab. See tõendab, et teiselt poolt jälle igasuguste kombinatsioonidega on mõistetud mitmevõrra tagasi võtta see, mida antud, nii et lõpuks see, mis asunikud saanud vastu, on väikesem sellest, mida nad andnud. (V a h e l h ü ü e.) Kui inimene on sellele vaatamata, kuigi tema eest hoolitsetud, vaeseks jäänud, siis näitab see, et temalt on rohkem võetud kui antud. (V a h e l h ü ü e.) Vaatame, mis sünnib praegu, kus arutamisel seaduseelnõu, mis

peab asunikude huve kaitsma. Selle seaduse arutamisel peaksid need, keda asunikud oma huvide kaitsmiseks saatnud Riigikokku, välja astuma kehvade asunikude seisukorra parandamiseks, kuid selle asemel nad kaitsevad siin, kus kehvade asunikude huvid põrkavad kokku sahkerdajate huvidega, sahkerdajate huve, müüvad ära asunikude huvid. (A. L a u r, as: Tühi lori!) Ma toon Teile näite, mis seda tõestaks. Sellest ei ole palju aega tagasi, kui maakomisjoni aruandja samal kohal ja samal kõnetoolil ütles, et see seaduseelnõu, mis maakomisjon esitas, on ka asunikudele ühes osas vastuvõtmatu. Ta leiab, et seadus vajaks parandamist, ja et vastuvõtmatus seisab, kui ma ei eksi, just paragrahv 8-das. Mida räägib paragrahv 8? See ei räägi midagi muud kui seda, et enne, kui asunik kinnistatakse omanikuks, peab ta õiendama oma vahekorra riigiga hoonete ja päraldiste suhtes, mis tema krundil asuvad. Meil on maksvad seadused ja määrused, mille põhjal need päraldised on hinnatud, ja ei või öelda, et need üldiselt oleksid jumal teab kui kalliks aetud. Neid määrusi on mitu korda muudetud ja norme vähendatud. Absoluutset õigust ei saa muidugi kätte, ja on kindel, et üksikuid väikeseid eksitusi võib ette tulla. Üldiselt peab ütleva, et hoonete ostutingimused ei ole asunikudele väga koormavad olnud. Mida siis asunikud tahavad? Nad leiavad, et ka neil juhtudel, kus hoonete hind on kindlaks määratud seaduste ja määruste põhjal, komisjoni otsused on seadusejõusse astunud, inimesed ei ole kaevanud, või nende kaebused tagajärjeta jäetud. asunikudel õigus oleks loobuda selle hinna maksmisest, mis komisjon määranud hoonetelt, ja nõutakse uut kokkuleppe saavutamist ministeeriumiga, ja enne kui ei ole uut kokkulepet saavutatud, ei ole asunik kohustatud koha kinnistamisele minema. See annulleerib kõigepealt seaduse sihi, kiirendamise mõttes viia läbi kreposteerimist asunduste kaupa. Kui üksikud jäävad välja, siis on see võimata. Teisest küljest on see kõige suurema isutundemärk, mis avalikuks tuleb. Öeldakse, et süües kasvab isu, ja siin näeme, et see nii on. (A. L a u r, as: Aga kui sellele inimesele on ülekohut tehtud?) Ta võiks kaevata, kui temale ülekohut tehtud. (A. L a u r, as: On inimesi, kes ei oska kaevata.) Kui inimene näeb, et temale määratakse hinda rohkem kui hoone väärt. siis ta mõistab kaevata; ta leiab, et see ei ole õige.

Aga nüüd mis tahetakse saada? Nüüd tahetakse seda, et riik säärasel korral, kui uut kokkulepet ei saada, peaks hooned, mida asunik ei taha osta, enampakkumisel

müügile määrama. Teist teed ei ole, sest riik kinkida hooneid asunikule ei või. Nii siis asuniku krundil asuvad riigi hooned tulevad enam-pakkumisel müügile. Teie teate ju, missuguses seisukorras enam-pakkumisel on ostjad. See, kes ostab hoone kohapealt äraviimiseks, see peab arvestama seda, et hoone lammutamine midagi maksab, peab arvestama, et vedu teisale ja seal uuesti ülesehitamine midagi maksab. Tähendab, ostja ei või pakkuda hoone eest seda hinda, mis materjal maksab, vaid materjali hinnast tulevad maha arvata veo- ja ümberehitamise kulud. See, kelle maal hoone asub, on paremas seisukorras. Temal ei ole tarvis hoonet teisale viia, vaid temal on võimalik võistluspakkumisel saada $\frac{1}{10}$ hinna eest. (A. Laur, as: Härra Jõeäär, kui see üks loss on, kas see siis heas seisukorras on, kui ta peab 1 miljon maksma selle eest.) Kuulge, kui palju meil siis neid miljonilisi losse õige on? (A. Laur, as: Aga küüne on meil küll, mis mitu vakamaad pikad ja maksavad 200—300 tuhat.) Sääraseid mitme vakamaa pikkusi küüne ei ole komisjonis ette toodud. Küll räägiti seal aga seda, et A. Laur oli ise komisjoni liikmena hindamisest osa võtnud, ja pärast selgus, et liiga kallilt olevat hinnatud. (A. Laur, as: 3 aastat hiljem hinnati uuesti ja siis alandati 70-lt 20-le.)

Lugupeetud härrad asunikud, teie ju teate, seda ettepanekut kaitsesid komisjonis ainult asunikkude esindajad. Vahelhüüdena tähendasin juba, et nii maa- kui ka üldkomisjonis leidsid kõigi teiste rühmade esindajad, põllumeeste kogudest kuni sotsialistideni, välja arvatud asunikud, et see oleks ülekohus, kui säärane parandus vastu võetaks. Nähtavasti ei ole saadud seda valitsuselt välja tingida. Säärase paranduse vastuvõtmine oleks ilme ülekohus nende suhtes, kes hooned välja maksnud määruste alusel, mida käsitletud kõikide kohta ühtlaselt; neile tagasi ei maksta ja nende õiglusetunne kannataks selle all, kui üksikutele kümme korda odavama hinna eest hakatakse müüma, kuna enamus määrustekohase hinna välja maksnud. Seda esiteks. Teiseks, kelle kulul sünniks säärane hinnalendus? Ega kõigi asunikkude krundidel riigi hooned ei asu. Need on üksikud. Ja kui nüüd need üksikud odavamalt saaksid hooned, siis selle all kannataks asunikkude enamus, see summa jääks riigikassasse ehk asundusekapitali sisse tulemata, selle võrra suureneksid teiste asunikkude maksud ja koormatused. Sellest näete, et asunikkude esindajad ei kaitse asunikkude enamuse huve, mis kannataksid niisuguse talituseviisi all, vaid nad kaitsevad nende huve, kes tahaksid kätte

saada odavama hinna eest... (A. Kornell, as: Õiglase hinna eest tahavad kätte saada.) See õiglane hind on seadustega määratud. Aga kas see on õiglane hind, kui ta müüakse enam-pakkumisel kohalt äraviimiseks? (Keskel: Kui ta liiga suur selleks on.) Need on üksikud juhtumised, ja nende järgi üldist seisukorda hinnata ei saa. Ja kui meie hakkaksime üksikute juhtumiste jaoks seadusi tegema, siis ei saa seadusi üldse teha. Ja kus neid üksikuid ebaõiglasi juhtumisi olnud, seal on ministerium ka vastu tulnud.

Kui jutt oli sellest, et kinnistuselõivust ja tempelmaksust tuleksid vabastada ainult need asunikud, kes oma kohad saanud kas Maaseaduse põhjal või sugulastelt edasiandmise teel, mitte aga need, kes rendiõigused üle võtnud, mis siis asuniku ütleksid? Riigikassa oleks seega, kui need, ütleme umbes 5 tuhat ülevõtjat, kes sugulased ei ole, 6% kreposti- ja 1% tempelmaksu oleksid maksnud, riigikassa oleks seega võinud saada umbes 60 miljonit senti. Ja need 60 miljonit senti oleksid marja eest ära kulunud selleks, et katta uusi väljaminekuid kinnistusejaoskondade lisakulude katteks, mis tekkinud asundusekohtade kinnistamisel: uued raamatud sisse seada, uued ametnikud väljaspool koosseise ametisse panna, see kõik nõuab miljoneid. Mis ütlesid asunikud komisjonis selle kohta? Nad ütlesid, et siis tuleksid kõik asunikud kinnistusemaksu alla. (A. Laur, as: Ei ole seda öelnud.) Aga kuidas Teie ütlesite? (A. Laur, as: Oleks arusaadav, kui Teie kõigi kohta nõuaksite, see oleks mõistetav, oleks loogiline.) See oleks Teile arusaadav. Sel ei ole siis härra Lauri arvates loogilist alust, kui need maksavad, kes ei ole riigilt maad saanud. Loogiline alus on, kui kõik maksavad. (A. Laur, as: Mitte „ei ole“, vaid „oleks“, Teie seisukohast jah!) Tähendab neid, kellel oli võimalik maksta miljard asunikule vahekasuks, kellel muud eesõigust maasaamiseks ei olnud, kui see, et neil oli raha, mis puudus neil, kes seni maast ilma jäänud, neid ei või vabastada 60 miljoni maksimisest riigi kasuks. Aga kes peavad selle raha maksma? Kinnistusejaoskonnas tulevad kulud juurde, ja selle raha peavad maksma põllumehed, kehvad asunikud ja teised maksumaksjad. Kus on siin õigus? Maaga sahkerdajaid kaitsetakse, tõsised maakasutajad aga peavad kannatama. Kas see on siis see õige „rahva tahtmine“, mida härra Saare arvates Riigikogu peab arvestama?

Mul oli omal ajal julgus esineda ettepanekuga, et asunikud oleksid vabastatud kinnistuselõivust ja tempelmaksust esi-

mesel kinnistamisel. Olgugi, et riigikasale tähendas see sadade miljonite kaotust, võeti see ettepanek vastu. Ma jään ka selle juurde: õige maasaaja olgu ka nüüd vabastatud neist maksudest. Sellele aga, kelle ainus õigus maksab rahakotis, jätame ka õiguse, maksta riigile samad maksud, mida iga pärisperemehelt talukoha ostja maksab.

Peame meeles, et meil on palju kehvi inimesi, kes suures mures, kuidas oma lastele leivapalukest muretseda. Peame meeles, et ka need on Eesti täisõiguslikud kodanikud, ja nende arvel ei või soodustusi anda üksikuile, kes võrdlemisi palju paremas seisukorras. Arvan, see oleks õige rahva tahtmise täitmine, kui meie nii talitaksime, mitte aga, et meie üksikute täitmatuid isusid rahuldame.

J. S a a r (as, fakt. märk.): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelkõneleja härra Jõeäär tähendas, nagu oleksin mina öelnud, et riigil tuleb eesõigus ostuhinnast 50% tagasi maksta. Pean tähendama, et mina seda öelnud ei ole, ja seepärast ei ole härra Jõeäärel põhjust seda minu suhtes öelda. Arvan, et see on härra Jõeääre luuletus.

A. V a n n (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Seadusest, mida praegu Riigikogus arutatakse, on huvitatud terve hulk inimesi, eriti põllupidajad, see tähendab, asunikud, riigirentnikud ja väikekohapidajad. Need jälgivad, missugusel kujul Riigikogu need parandused vastu võtab.

Tahaksin lühidalt kahe asjaolu juures peatuda, mille juures maakomisjoni liikmete arvamisest lahku läksid. Siin on varemalt ette toodud need paragrahvid, mille juures maakomisjon pikemalt peatus ja hääletamisel hääled pooleks läksid. Ma tahaksin siinkohal põllumeeste esindajate seisukohti väljendada, et lugupeetud Riigikogu liikmed võiksid järeldusi teha, ja et oleks selge, millepärast meie teisel arvamisel olime.

Näiteks § 3 ei võetud vastu valitsuse poolt esitatud kujul, nimelt jäi sinna takistus, et asunikud saavad talusid kinnistada omanduseks, ilma et hooned oleksid püstitatud, kuid edasimüümine on takistatud. Motiivideks tuuakse ette, et sel korral, kui edasimüümine oleks vaba, oleks tagajärg see, et asundusetalusid hakataks kokku ostma, mille tagajärjel omakord tekiksid mõisad. Mitmelt poolt näidati seda, et meil on üksikute kätte koondatud mitmed asundusetalud, mis pole loomulik. Ka mina ütlen, et see loomulik ei ole, aga kas meie seadusega

saame seda ära hoida, kui seaduses on öeldud, et koha edasimüümine ei ole võimalik, kui talle hooned ei ole ehitatud. Minu arvamise järgi, kui rahamees, kes ka maast huvitatud on, tahab talusid kokku osta, siis ei ole see takistuseks, kui maa peal kehvad hooned on. Need hooned ei saa takistuseks olla maade kokkuostmisel.

Üldiselt on teada kõigil, kes põllumajandusega tegemist teevad, ka see asjaolu, et suurmaapidamine ei ole nii tasuv kui keskmaapidamine, ja peale selle on võimalik kõigil neil, kes soovivad suuremaid majapidamisi omandada, osta praegu nõndanimetatud vanatalusid. Isegi karjamõisaid on küllalt müügil, nii et ei ole vajadust eriti kokku osta asundusetalusid ja neist moodustada suurmajapidamisi.

Meil kõigil on teada, et mõisade planeerimise puhul igas mõisas anti normaaltalud 3—4 perekonnale, nõndanimetatud mõisatöölise kohad. Nende talude suurus kõigub 3—5 ha vahel, ja mul on tulnud rääkida inimestega, kes neid talusid kasutavad. Nad avaldavad tõsist nurninat, et neile on antud nii väikesed talud, sest nüüd ei ole neil võimalust kuskile teenima minna, ei ole ka võimalik selle maa peal end oma perekonnaga ära elatada, sest meie teame, et 3—4 tiinu meie oludes ei toida üht perekonda. (A. Jõeäär, stp: Neilt ei nõuta hooned.) Mõisatöölise kohtadel nõutakse ehituste püstitamist. (A. Jõeäär, stp: Ainult asundusetaludes, käsitöölise mõisatöölise kohtadel mitte.) Kui see ka nii on, siiski on terve rida asundusetalusid, mille maala on 7—8 ha, ka need on elamiseks võrdlemisi viletsad. Põllumeeste esindajate arvamise järgi oleks kindlasti olnud tarvilik, et edasimüümine oleks võimalik hooneteta neil põhjustel, millest olime rääkinud Riigikogus, et meil on vaja teha juurdelõikeid väikekohtadele, et võimaldada perekondadega äraelamist. Seega tunnustame meie, et meil on terve hulk elujõuetuid kohti, ja kui jätame ära hoonete ehitamise nõudmise, oleks võimalik väikesi kohti kokku panna, need kohad saaksid elujõulisteks, ja seeläbi langeks osaltki ära nõudmine juurdelõigetega saamiseks, ning küsimuse lahendaksid mitmel pool krundi omanikud ise. Säärase korra juures oleks võimalik neil, kes vabalt saavad osta kohti, edasi müüa oma naabrile ja muretseda suuremaid kohti vabalt müügil.

Põllumeeste esindajate seisukoht on selles asias põhjendatud nende motiividega, mis ma siin ette tõi, ja ma arvan, et midagi ei ole katki, kui ära jääks takistus, ning edasimüümine oleks võima-

lik ka siis, kui hooned ei ole ehitatud, vaid arvan, et sel korral on võimalik vähemaid üksusi kokku panna.

Seaduses on aga öeldud, et üle 50 ha ei tohi ühelgi asunikul maad olla.

Mis puutub sellesse küsimusse, et riigil oleks asundusetalu ostueesõigus, siis ka seda küsimust kaalusid põllumeeste esindajad maakomisjonis, kuid ei leidnud tarvidust, et seda oleks vaja toetada neil põhjustel, et kui riik tahaks teostada ostueesõigust, siis on loomulik, et riik peab jälgima kõiki müüke, mis asunikud teevad. Kui seda mitte võimaldada, siis otsekohe tõuseks nurin riigi ja kogu selle tegevuse vastu. Ja kui seda peaks silmas pidades, peaks ametisse seatama terve rida ametnikke, kes seda korraldaksid, ning see tooks palju raskusi, näiteks asundusekohtade hindamise juures peaksid teatud komisjonid olema, millised oleksid moodustatud asjatundjaist, et kõiki neid päraldisi hinnata, mis asunik sinna ehitanud, sest teisiti pole see võimalik. See aga tooks riigile asjatut kulu.

Tuuakse ette ühelt poolt, et Saksamaal on see seadus maksev. Meie teame aga seda, et Saksamaal maa järele nõudmine palju suurem on, kui meie kodumaal, ja maahind seal mitukorda kõrgem. Meie teame ka veel väga palju teisi riike, kus maa järele nõudmine suurem kui meil. Minu arusaamise järgi ei ole ette näha, et meil võiks tulla maa järele nii suur nõudmine kui Saksamaal.

Mis puutub sellesse, et asundusemaid niivõrt odavalt müüdüd ja müüakse, et seal hulk sahkerdamisi toime pannakse, ja riik seeläbi kahju saab, siis pean mina oma arusaamise järgi ja põllumeeste rühma seisukohalt tähendama, et eesõigusi antakse küll edasi ja makstakse teatud vahelkasu või eesõigusetasu, kuid see on tingitud sellest, et meil asundusetalused on võimalik osta võrdlemisi soodsate tingimustega. Kui asunik on hooned peale ehitanud, ja kui see koht müügile lastakse, siis võetakse arvesse hoonete hind, siis pole see talu enam odavam, kui on vanatalud vabal müügil. Need soodustused, et asundusetalu võiks saada võrdlemisi heade tingimustega, on tingitud sellest, et laenu on odavaprotsendilised ja pikaajalised, ja inimesed püüavad asundusetalused kätte saada seepärast, et ostutalu omandamiseks peab palju rohkem raha olema, aga ei saa öelda, et asundusetalude hind odav oleks. Minul on juhus olnud jälgida ühe asundusetalu hinda, ja ma pean ütleva, et selle maa hind ei ole sugugi odavam, kui praegune turuhind. Mul oli juhus teha hindamisi kohtu kutsel, ja hinnad lähevad peaaegu kokku.

Kui majad maha arvata ja võtta ainult maahind, siis ei ole säärase asundusetalu maa hind odavam, kui ostutalu maade hind. Kui meie siinkohal peaksime seda hinda kõrgendama ja selle poolt rääkima, et asundusemaade hind peaks olema suurem, siis meie rühma seisukoht on, et seega paneksime algavaile põllumeestele, nimelt asunikudele, suurema maksumoorma, ja see takistaks nende arenemist. Meil on tarvis, et uued talupidajad kiiresti areneksid ja saaksid elujõuliseks. Arvan, et see on ka kõigi rahvaesindajate huvides, seepärast pooldan ja soovin, et Riigikogu liikmed seda küsimust kaalusid nende kahe asjaolu juures, ja et seadus võetaks vastu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud kujul.

A. Jõ e ä ä r (stp, fakt. märk.): Härra Saare õiendusest selgus, et tema kõik muu võttis õigeks, mida ma siin rääkisin, ainult seda ei olevat ta öelnud, et riik peaks poole sellest summast tagasi maksma, mida rendiesõiguste ülevõtja pidanud vahetasuks maksma oma taskust. Mul on märgitud üles sõnad, mida üldkomisjonis tarvitati, muu seas härra Holberg'i vahelhüüe, et lapsed peavad saama vanematelt toitu enne, kui nad hakkavad elutsema. Nii et seda, mida kõnelesin, kuulsin tingimata oma kõrvaga. Kui nüüd härra Saar leiab, et ta seda öelnud ei ole, siis nähtavasti on ta vahepeal tulnud arvamisega, et temal kasulik ei ole seda enam mäletada.

K. T o n k m a n (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt pean tähendama, et käesolev seaduseelnõu on väga tähtis asunikudele ja riigirentnikkudele, kes tahavad pärisperemeheks saada. Asunikud ja riigirentnikud, kes sellest seadusest huvitatud, nende poliitilisele ilma vaatele vaatamata, käsitlevad seda küsimust puhttegelikust seisukohast, jätavad peensused kõrvale ja ootavad, kuidas maad otstarbekohasemalt kasutamisele saada, pärisomanduseks osta.

Kui rkl. Saar pika eelloo selle seaduse saamise kohta kõneles, siis pean tähendama, et härra Saar on kas väga vähe sellest küsimusest informeeritud või ei tahtnud ta seaduse saamise lugu tõevalguses paista lasta.

(Koosolekut hakkab juhatama Esimees K. Einbund.)

Ei taha siin hakata ette tooma kõiki üksikasju ja peensusi, kuid tahan üldjoontes tähelepanu juhtida sellele, kuidas selle seaduse saamise eellugu tõelikult on.

1921. aastal esitas põllumeeste kogude Riigikogu rühm Riigikogule asunduse

seaduse, kuid seda seadust ei võetud I Riigikogu poolt vastu. Ka ajakirjanduse poolt võeti põllumeeste kogude poolt esitatud seaduseelnõu väga külmalt vastu, tehti halba kriitikat ja näidati, et see olevat väga halb, kui asunikud pärisperemeheks saavad, vaid asunikud peavad ikkagi jääma riigirentnikuks, riigimoonakaks. II Riigikogu ajal tõusis küsimus uuesti päevakorradele, tuleb lubada, et asunikud pärisperemeheks saaksid, tuleb luba anda, et nemad maa pärisomanduseks osta saaksid. 1925. aastal esitati Riigikogule Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduseelnõu, kus oli palju võetud põllumeeste kogude rühma poolt 1921. a. esitatud seaduseelnõust, kuid oli väga palju sellest ka välja jäetud. Nii et 1925. aastal esitatud seaduseelnõu oli sõna tõsisel mõttes halb koopia põllumeeste kogude poolt esitatud seaduseelnõust. Nii lühidalt olgu tähendatud seaduse saamisest. (J. Saare, as vahelhüüe.) Teie näitasite seda hoopis teiselt seisukohalt, mis õige ei olnud. Ma näitasin, kuidas lugu tõelikult oli. Teie andsite ebaõige informatsiooni. Teie ei kõnelenud kui aruandja, vaid kui Riigikogu liige, kuid ühtlasi olite aruandja, kelle seaduse saamislool andmed pidid täpselt teada olema. (A. Laur, as: Mis Teile siis oleks jäänud kõnelda!) Mul poleks siis tarvis olnud sellest rääkida. Pean tõsiasi jalule seadma ja ei saa rahul olla, et valgestatakse seda küsimust Riigikogus hoopis teisiti, kui see tõesti oli. (J. Saare, as vahelhüüe.) Härra Saar, kui Teie kõnlesite, siis ma ei eksitanud Teid, nüüd kõnelen mina.

Kui tähendatud seadus 1925. a. Riigikogus arutusel oli, siis ütles põllumeeste kogude rühm selgel sõnal, et selle seaduse vastuvõtmine esitatud kujul otstarbekohane ei ole. Seadusel on suured puudused, mida tegelik elu lähemas tulevikus näitab, et seadus tuleb muuta, missugune ettekuulutus täide läinud. Härra Saar, kes kuulub asunikude rühma, ütles, et asunikude rühm on II Riigikogus sellele seadusele aluse pannud. Pean tähendama, et asunikude rühmas II Riigikogus oli kõigest 4 liiget. Nii ei saa kuidagiviisi tõeline olla, et asunikude ja riigirentnikude rühm oleks omal jõul saanud selle seaduse Riigikogus läbi viia, vaid siin pidid ka teised rühmad kaasa aitama. (A. Laur, as vahelhüüe.) Algatus tehti, härra Laur, 1921. a. põllumeeste kogude Riigikogu rühma poolt. Palun seda meele pidada, et mul vaja ei oleks seda kolmandat korda Teile meelde tuletada. Minu teadmiste järgi, ma võin ka eksida, juhiti meie rühma poolt II Riigikogu algul tollaegse Vabariigi Valitsuse tähe-

lepanu sellele, et põllumeeste kogude rühm on sellest huvitatud, et asunikud saaksid pärisperemeesteks. Sellest tuli algus. Siis võttis Vabariigi Valitsus ning tegi halva koopia meie poolt 1925. aastal esitatud seadusest, esitas Riigikogule, kusjuures meie ütlesime, et seda seadust nii vastu võtta ei kõlba, kuid Riigikogu võttis selle seaduse siiski vastu.

Edasi pean tähendama, et 1925. a. oli Riigikogus seaduse aruandjaks rkl. Jürman. Rkl. Jürman ütles kategooriliselt, et seadus ise kui ka need parandused, mis Riigikogus tehti, ei vasta tegelikule elule. Mul on selgesti meeles, kuidas aruandja vaidles paranduste vastu, mis Riigikogu liikmete poolt tehti, et need ei kõlba. Minul on selgesti meeles, kui nimetatud seaduseelnõu 1925. a. maakomisjonis arutamisel oli, näitas aruandja, et seadus puudulik ja vastuvõtmatu tegelikule elule. See on ekslik, kui arvatakse, et teised rühmad asunikude pärisperemeesteks saamisele kaasa ei aidanud. (Vahelhüüe.) Kuulsime ju siin, kuidas aruandja härra Saar näitas, mis kõik asunikud olevat teinud. (A. Laur, as: Tema konstateeris ainult fakti, et kolmandas Riigikogus on seda tehtud.)

Põllumeeste rühm on alati seisukohal olnud, et ei tohiks asunikude pärisperemeesteks saamist takistada. Olen seda ka alati isiklikult öelnud ja ütlen seda ka praegu siinkohal.

Kui siin seaduse puudulikkusele tähelepanu juhin, siis selles kindlas teadmises, et praegune või tulevased Riigikogud on sunnitud neid vigu, mis seaduses olemas, parandama. Riigikogu on sunnitud sellele teele asuma, mida meie rühm 1921. a. esitatud seadusega näitas. Meie ei või niisuguste teoreetiliste katsetega nõus olla, mida tegelikus elus absoluutselt võimata täita, ja nende järgi käia.

Kui aruandja Saar täna ütles, et asunikude põline rent olevat väga halb, siis oleme meie algusest saadik öelnud ja ütleme seda ka praegu, et põline rent on halb, millepärast põhjalikule maaharimisele ei saa asuda. On väga armas, et nüüd ka neis ridades, kes seni põlist renti pooldasid, arusaamisele on tulnud, et põline rent meie maapidamisele kahjulik.

Niipalju olgu kokkuvõttes öeldud selle seaduse eeloo kohta, mis selgesti ja kujukalt näitab, et meie rühm on õiged sihid üles seadnud, õiged teed näidanud, kuidas tuleks teha. Tahes või tahtmata olete nüüd olude sunnil sunnitud selle 1925. a. vastuvõetud seaduse parandamisele asuma.

Mis puutub oksjonihäärmisse, millest kõneles rkl. härra Jõeäär, siis on tõesti kurb, et asundusetalud, mis suure vae-

vaga ja kuluga asutatud, kus riik nende asutamiseks suuri summasid maksnud, kus iga riigikodanik riigi elarve korrast pidanud asundusetalude loomiseks makse maksma, nüüd oksjonihäämri alla lähevad. Milles seisab siis süü, et asundusetalud oksjonihäämri alla lähevad?

Peab tähendama, et põllumajandus praeguses olukorras ei saa enne edeneda, kui meie seda nii korraldanud ei ole, et põllumees oma majapidamisega välja tuleb. Seda ei ole aga tähele pandud. Meie vaatame lahtiste silmadega igapäev seda kõike pealt, mis maal igapäev sünnib, Vabariigi Valitsus ei astu selleks samme, ja ka Riigikogu ei sunni valitsust samme astuma, et kurbmäng, mis maal alanud, kord lõpeks. Kui meie kõneleme, et vaadake, mis oksjonihäämer maal teeb, keda siis siin süüdistada tuleks? Siin võime ainult endid süüdistada, et Riigikogu oma tahet ei suuda maksma panna, kui see ka kõigi rühmade tahe oleks. Meil ei võeta tegelikku seisukorda arvesse ja ei mõelda sellele, mis põllumajanduse raske seisukorra parandamiseks tuleks ette võtta, ignoreeritakse ettepanekuid, kirjutatakse lehtedes ja püütakse luua meeleolu, et need ettepanekud, mis põllumeeste kogude rühm meie põllumajandamise tervendamiseks tahab maksma panna, midagi väärt ei ole. Maale anti laenu, ehitati hooned, inimesed tegid tööd, aga nende töö ei tasu ennast. Maasse investeeritud kapital ei tasu ennast. Mis võib siin vaene asunik või põllumees praegusel korral teha, kui põllumehe töö end ei tasu, kui põllusaadused niivõrt odavad, et põllumees ei suuda riigile makse maksta, tööpalgast rääkimata, sissetulekut ei ole, millega siis elada? Mispärast on see nii? Sellepärast, et lubatakse põllusaadusi välismailt takistamata sisse vedada, ja teiseks riik ei hoolitse küllalt selle eest, et meie põllusaaduste välisurgu leida, kuhu põllumehed võiksid oma saadusi müüa. Arvan, et kurtmine on asjatu, kui ei asuta tegelikule tööle. On tarvis teot seda, sest küsimus seisab täiesti ühel kohal. Üks on kindel, kui säärane majandusepolitiika edasi läheb, siis on meie asundusetalud kui ka vanatalud oksjonihäämri pehendamatud. Meil tuleb krediiti anda kohtuministeriumile, et ta saaks ametisse panna uusi kohtupristave, sest need pristavid, kes praegu ametis, ei suuda neid talusid müüa, mis oksjonihäämri alla langenud. (Vahel häämer pahemalt poolt.) Noh, see on iseküsimus. Täna ostate teie varanduse 50% väärtuses, jääte pankrotti, teine ostab sama varanduse 25% väärtuses, jääb ka pankrotti, ja kes lõpuks selle varanduse ostab 10%-ga, see tuleb omaga välja. Vaadake,

nii on lugu, niisugune protsess on praegu käimas. (Pahemalt poolt: Teised põhjused!) Olge lahked, öelge need teised põhjused. Kui teie töö ennast ei tasu, siis olete kohe pankrott. (A. Sirro, stp: Kui tööline ei jõua oma madala töötasu eest maksta talumehele..) Tööliste palgad maal on praegu kõrgemad, kui need kunagi olnud. Kui 1912. a. põllumees maksis oma sulasele 50 rubla raha, siis sai ta 50 puuda rukki eest selle raha kätte. Aga olge lahked, öelge, kuipalju peab põllumees praegu rukkid müüma, et sulasele palga ära maksta võib. (A. Sirro, stp: Teie arvestate ühekülgsest!) Näidake mulle üks aine, mille eest praegu võiks põllumees niipalju raha saada, mida võiks võrrelda 1912. aastaga. Põllumehele ei ole mujalt raha saada kui põllusaadustest. Näidake üks aine, millega võiks põllumees oma maksud nii ära maksta, kui 1912. a. maksis, ja ometi ei saa öelda, et põllumeeste seisukord oleks 1912. a. hiilgav olnud. (A. Sirro, stp: Aga võrrelge praegusi töölistepalku 1912. aastaga.) Ma ei kõnele linnadest, kus teie kõik koos olete ja tööhinnad üksteise võidu alla ajate, vaid mina kõnelen maa olukorrast. Maal on olukord niisugune, et töölised nõuavad 10% palgakõrgendust, kui nad palgakõrgendust ei saa, siis lubavad istuda omnibusile ja linna sõita. Seega tuleb maalt teile veel võistlust juurde. Maalttulijail on head riided praegu seljas ja oma rahakopikas taskus, mis maal teenitud, ajavad palgad linnas niivõrt odavaks, et tööd ei saa ei need töölised, kes praegu linnas, ega ka need, kes maalt juurde tulevad. (A. Sirro, stp: Kas Teie ise ka seda usute, mida räägite?) Mis puutub käesoleva seaduse sisusse, kus seaduse § 3 ütleb, et: „Käesoleva seaduse § 1 p. 1 ettenähtud maakohtade põlise tarvitamise või omanduse õigust ei ole lubatud võõrandada või muul teel edasi anda enne kui maakohale püstitatud selle põllumajanduslikuks kasutamiseks tarvilikud ja koha suurusele vastavad ning kõlblikud hooned (elumaja ja laut), välja arvatud juhud“, j.n.e.

Tekib küsimus, kes määrab nende hoonete suuruse. Seadus sellest ei räägi. Seadus ei juhi ka tähelepanu mõnele teisele seadusele, kus määratud oleksid need normid. See on suur viga. (A. Jõeäär, stp: Põllutööministerium annab välja normid.) Kus on siin öeldud, et Põllutööministerium võib selle seaduse teostamiseks määrused välja anda. (A. Jõeäär, stp: Põhiseaduses on öeldud.) Mina ei räägi praegu põhiseadusest, vaid käesolevast seadusest. (A. Jõeäär, stp: See asi on selge, sellest ei maksa rääkida.) Seadus seda ei ütle, et Põllutööministeer-

rium võib määrusi seaduse täitmiseks välja anda. (A. Jõeäär, stp: Võib küll.) Teie ütlete, et võib, mina ütlen, et ei või. (A. Rei, stp: Teie käest ei tule keegi küsima.) Ärge olge nii uhke, härra Rei.

Seaduses on öeldud, et peab tarvilikud hooned enne maa peale ehitama, kui koha võib edasi anda. Võivad mitmesugused põhjused tekkida, mispärast tuleb koht edasi anda, nii näiteks võlgade katteks, siis võib nii tulla, et vanemad surevad ära, koht läheb lastele või lastelastele, või teistele sugulastele, vendadele-õdedele, ühesõnaga, võivad mitmesugused põhjused tekkida. (A. Jõeäär, stp: Niisugustel põhjustel on lubatud.) Ainult osaliselt on lubatud. Võlausaldajale ei ole luba edasi anda. (A. Jõeäär, stp: Tema müüb selletagi ära.) Aga mis tarvis peab müümist oksjonihääri kaudu tegema, kui on võimalik seda kodusel teel edasi anda ja hulk kulusid seega kokku hoida, mis õnnetu inimese veel õnnetumaks teeb. See on küsimus, millest ma ei jaksa aru saada. Kuid asi on siiski vähe paranenud, paragrahvi on vähe parandatud sellepolest, et 1925. a. vastuvõetud seaduses oli ette nähtud kategooriline nõudmine, et asunik peab tingimata enne hooned ehitama, kui ta koha oma nimele kinnistada saab. Milleks see siis tarvilik oli ja millepärast seda nüüd muudetakse? Seda kitsendust ei pooldanud meie. Nüüd peate teie sellele neetud põllumeeste kogude ettepanekule lähemale tulema ja vana kitsenduse ära kaotama, kuid ruttu võetakse jälle uus kitsendus seadusse. (J. Voiman, stp: Küll nad varsti sulavad teisse ära. — Kes kelt: Ümberpöördult!) Nii näeme, et see parandus, mis tehti 1925. a. vastuvõetud seadusse, oli halb parandus, seda tuleb muuta, ja kui seda ei muudeta, siis tuleb seda arvestada, et seda seaduseparagrahvi ei täideta. (A. Laur, as: Anname võimaluse täita, härra Tonkman.)

Edasi kõneleb § 3 viimne lõige: „On aga õigused edasi antud käesoleva paragrahvi keelu vastu kinnistuseraamatutesse sisse kandmata, antakse maakoht ühes päraldistega riigile tagasi Põllutöoministeeriumi nõudmisel vastava kohtuotsuse põhjal. Koha tagasiisaamisel maksab riik põlisele tarvitajale või omanikule tagasi viimaste poolt riigile maakoha ja päraldiste eest tasutud summad.“ (A. Jõeäär, stp: Härra Holberg seletas Teile, et võib edasi anda, aga ei pruugi kreposteerida. Kui hoonet ei ole, mis seal siis on?) Miks mitte midagi, kohapeal on tehtud maaparandusetöid. (J. Voiman, stp: Ja selle eest makstakse välja?) Ei ole öeldud, et maaparandusetööd makstakse välja, vaid on öeldud, et antakse maakoht

ühes päraldistega riigile. (Vahelhüüe.) On väga palju niisuguseid asunduskohti, mis mõisa ääremaa del asuvad, millel vähe põldu, kuid koha krundis mõisa endised haritud heinamaad või vanad põllud, kus asunik väga suurel hulgal võsastunud heinamaad põlluks harinud, mis palju tööd ja kulu nõudis. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Kuulge, härra Jõeäär, olude sunnil peavad nad koha edasi andma. (A. Jõeäär, stp: Miks?) Teie ise lugesite siin ette... (A. Jõeäär, stp: Ei, see mees ei taha kohta ära anda.) Aga teine mees ei suuda edasi pidada, vaid peab koha ära andma. Sellepärast on seadus ebaselge. Need tööd, mis asunik koha paranduseks teinud, neid ei maksa keegi talle tagasi, aga ometi tema töö on suure väärtuse loonud, mis ta maasse pannud. (A. Jõeäär, stp: Paneme sinna juurde ka paranduse.) Paneme paranduse juurde, see on iseküsimus, aga praegu seda parandust ei ole.

Edasi § 5. öeldakse: „Ühel isikul võib olla põliseks tarvitamiseks või omanduseks § 1 märgitud kõlblikku maad kuni 50 ha. Koondub kellegi kätte põliseks tarvitamiseks või omanduseks üle 50 ha nimetatud maad pärimise või muul põlise tarvitamise või omanduse õiguse ülekandmise teel“ j.n.e., siis peab ta kahe aasta jooksul edasi andma tarvitamise õiguse. „Vastasel korral müüb Põllutöoministeerium kohtuotsuse põhjal ära viimasena juurdeomandatud maaüksuse või selle põlise tarvitamise õiguse. Müügist saadud raha — müügi kulud maha arvatud — antakse endisele omanikule või põlisele tarvitajale.“ Väljavõte on tehtud enne 1. jaanuari 1930 riiklikust maatagavarast planeerimise teel eraldatud kohtadele, see tähendab kõik kohad, mis seni planeeritud, selle paragrahvi alla ei kuulu. Siin on koha edasiandmise korral jällegi välja jäetud maaparandusetööd, samuti hoonete ehitamise kulud, ja võib veel teisi küsimusi ja vahekordi tekkida, mis lahendamisele kuuluksid, kes lahendab siis need vahekorrad? Seda seadus ei ütle. (A. Jõeäär, stp vahelhüüe.) Aga mina asun sellele seisukohale, mida härra Jõeäär mitu korda öelnud, et riiki ja rahvast võib valitseda seadustega, mitte määrustega. Need on Teie mõtted. Kuidas see on kokkukõlas? Siin ütlete, valitsus võib seaduse täitmiseks anda määrusi, aga valitsuse määrused võivad muutuda. Üks valitsus annab ühtmoodi määrused, homme tuleb teine valitsus ja see annab omamoodi määrused, kuid ega maapidajad ei saa valitsuste tujude järgi maad pidada ja põldu harida. (Vahelhüüe.) Mina ei räägi teile, räägin Riigikogule ja

toon ette puudusi, mis selles seaduses olemas. (A. Rei, stp: Terve $\frac{9}{10}$ maareformi teostamisest on valitsuse käes.) Härra Rei, mispärast meie praegu nende küsimuste üle vaidleme. Üks seadus on puudulikum kui teine. (M. Juhkam, tões: Mis Teie soovitate teha?) Mina soovitan, et see seadus antaks tagasi maakomisjoni, seal võiks need puudused, mis seaduses olemas, parandada, mis vastaks tegelikule elule. Kõik see peaks ruttu sündima, et seadus kauaks komisjoni magama ei jääks. (Aruandja J. Saare vahelhüüe.) Maakomisjonis ei seisnud, vaid üldkomisjonis.

Siis edasi § 6 näeb ette, et maakohtade hinnale võib lisada juurde kuni 50%, arvestades turu lähedust ja teisi majanduslikke soodustusi. Aga paragrahv ei lahenda seda, kes peab selle väärtuse kindlaks määrama, et tal tõesti turu soodustused olemas. Paragrahvi esimene lõige räägib sellest, mille alusel maad hinnatakse ja kuidas tegelik hind kätte saadakse. Aga seadus ei räägi sõnagi sellest autoriteetlikust asutusest, kes ütleks seda, et see koht on tingimata 50% hinnas rohkem väärt.

Kui sama küsimus oli 1925. a. Riigikogus arutamisel, siis juhtis lugupeetud rkl. kindral Soots tähelepanu sellele ja küsis selle kohta vastust, seda aga ei antud. Ma ei hakka neid mõtteid kordama, millest rkl. Soots sel korral kõneles, vaid juhin Riigikogus tähelepanu sellele, et see on halb punkt, mille läbi võib koha omandaja sattuda halba seisukorda. Seadus ei räägi aga sellest, kuidas tuleks õigus jalgule seada, kui koha omandajale liiga tehtud, aga ometi ei tohi niisugust seadust vastu võtta, kus lahendusetee pole ette nähtud. Seadusega antakse luba koha hinnale 50% juurde panna ja sellega on lõpp; kui ei taha, käi kohalt minema. Seadust ei või niisugusel kujul vastu võtta, kus edasikaebuse koht ja kord pole ette nähtud.

Edasi kõneleb § 8. lõpulõige järgmist: „Kui komisjoni istungid peetakse väljaspool ametiasutuste harilikku tööaega, saavad hindamispeakomisjoni liikmed komisjoni töödest osavõtmise eest eritasu, mille suuruse määrab Vabariigi Valitsus.“ Imelik lõpulõige on see, et Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seadusse võetakse korruga tasumaksimise küsimus komisjoni töö eest. Tasuküsimus ei kuulu siia, see küsimus peab lahendatama riigiametnikkude tasu seaduses, siin on tasuküsimus peidetud ühe paragrahvi sappa. See ei kõlba siia. (Vahelhüüe.) Olen küllalt näiteid too-

nud. Olge head, härra Juhkam, kui Teie kõnelete, et minu väited ei ole õiged, siis lükake nad ümber.

§ 9. teine lõige kõneleb: „Ei avalda maasaaja või tema õigusejärglane kuue kuu jooksul, lepingu sõlmimisele ilmumiseks saadetud kutse kättesaamise päevast arvates, nõusolekut põlise tarvitamise või ostumüügi lepingu sõlmimiseks, on Põllutöministeeriumil õigus rendilepingu lõpul rendivahekorda lõpetada ja rendiobjekti riigile tagasi võtta.“ See on väga kitsendav ja halb paragrahv. (A. Laur, as: Bravo, Tonkman, seltsimehed oleme!) Siin võib maapidaja, kes tegelikult neid seadusi ei tunne ja ei saa aegagi neid tundma õppida, ühel ilusal päeval kohast välja visata. Leian, et ei ole mingisugust tarvidust niisuguse kohast väljaviskamise paragrahvi järele. Meie rühma arvates on asi nii, et kui inimesele on koht kätte antud, peaks ta tingimata sellele kohale pärisperemeheks jääma. (Aruandja J. Saare: Miks Teie komisjonis ei pooldanud meie ettepanekut?) Ma kõnelen praegu sellest, mis ma seaduses halba näen. Ma ei ole maakomisjoni liige. Kohast väljaviskamine ei tohi nii kerge olla. (Keskelt: Õige!)

§ 15-da lõpus öeldakse, et maakoha hind j.n.e. kantakse põlise tarvitamise lepingusse kroonides. Mis mõte sellel paragrahvil on, ei saa aru, kas see, et need summad peavad ümmargused olema? Meil on kindel rahaüksus, mispärast peab nimetatud olema kroonides?

Need on üldjoontes suuremad puudused, mis ma selle seaduse juures olen tähele pannud. Võib öelda, et need on suured puudused ja tuleksid seadusest kõrvaldada, sest Riigikogul peaks selge tahe olema, et inimesed, kes maad saanud, võiksid kindla teadmisega seda harida kartuseta, et teised võiksid üleöö tulla ja nad kohast välja visata, ja et nende õigused ja kohustused oleksid seaduses kindlasti fikseeritud, et nad rutem saaksid pärisperemeheks, ja saaksid pärisperemehe õigused kitsendusest kätte. (Vahelhüüe.) Ma ei räägi praegu koonduusest, vaid sellest, mida ma üldse selle seaduse juures halvaks pean. Need õigused, mis tegelikult maapidajale maakoha kasutamiseks tarvilikud, peaksid neile kätte antama mitte piiratud kujul, nagu praegune maaseadus teeb. Seepärast arvan, et Riigikogul tuleks küsimust kaaluda, kas ei oleks otstarbekohane, et seadus tuleks anda maakomisjoni tagasi, ühtlasi määrates tähtaeg, et küsimusega mitte viivitada ja võimalik oleks seadus veel enne 1. maid vastu võtta.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: Kuulen ettepanekut,
lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on
vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.10 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).
